

Міністерство освіти і науки України
Одеський національний технологічний університет
Кафедра обліку та аудиту

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: *«Безготівкові розрахунки за товарними операціями
ТОВ «Дружба СВК»: облік і аналіз»*

на здобуття ступеню вищої освіти «бакалавр»

Здобувачки Івасіва Л.В.

2 курсу 22с групи

Керівник проф. Мельник Ю.М.

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від ”14“ червня 2023 р., протокол № 15.

Завідувач кафедри обліку та аудиту _____ проф. Немченко В.В.

Одеса – 2023 рік

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет *економіки бізнесу і контролю*

Кафедра *обліку та аудиту*

Ступінь вищої освіти *“бакалавр”*

Спеціальність *071 “Облік і оподаткування”*

Освітня програма *“Облік і аудит”*

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри обліку та аудиту

“ ___ ” _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧКИ

Івасіва Люові Вячеславовні

1. Тема роботи: *«Безготівкові розрахунки за товарними операціями ТОВ «Дружба СВК»: облік і аналіз»*

Затверджена наказом ОНТУ від 18 серпня 2022 р. наказ № 465-03

2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи *02 червня 2023 р.*

3. Вихідні дані до роботи: *Звітні дані про діяльність підприємства за 2020-2021р.р.*

4. Перелік питань, які потрібно розробити: *Законодавча база та теоретичні основи обліку безготівкових розрахунків за товарними операціями підприємства. Економічний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства у ТОВ «Дружба СВК» та його основних техніко-економічних показників діяльності. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві та фінансового обліку його безготівкових розрахунків за товарними операціями. Висновки та пропозиції.*

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) –

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи, що стосуються їх:

Розділ	Консультант (вчене звання, П.І. п-Б)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 31 січня 2023 р.

Керівник _____ проф. Мельник Ю.М.

Завдання прийняв до виконання _____ Івасіва Л.В.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1. <i>Розробка теоретичного розділу кваліфікаційної роботи</i>	31.01.23 - 05.03.23	
2. <i>Техніко-економічна характеристика підприємства та економічний аналіз за напрямом кваліфікаційної роботи за два роки</i>	06.03.23 - 25.04.23	
3. <i>Організація бухгалтерського обліку на підприємстві та обліку за напрямом кваліфікаційної роботи на ньому</i>	26.04.23 - 25.05.23	
4. <i>Оформлення кваліфікаційної роботи</i>	26.05.23 - 02.06.23	

Здобувачка _____ Івасіва Л.В.

Керівник роботи _____ проф. Мельник Ю.М.

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувачка Івасіва Л.В. _____

ЗМІСТ

с.

ВСТУП.....	5
1. ЗАКОНОДАВЧА БАЗА ТА ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ ЗА ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	8
1.1. Сутність та класифікації безготівкових розрахунків за товарними операціями підприємства.....	8
1.2. Фінансовий облік безготівкових розрахунків за товарними операціями підприємства.....	22
1.3. Управлінський облік безготівкових розрахунків за товарними операціями підприємства.....	35
2. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ ТА ДЕБІТОРСЬКОЇ І КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ТОВ «ДРУЖБА СВК».....	41
2.1. Аналіз основних показників діяльності підприємства.....	41
2.2. Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства....	44
3. ОБЛІК БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ ЗА ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ В ТОВ «ДРУЖБА СВК».....	50
3.1. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві.....	50
3.2. Фінансовий облік безготівкових розрахунків за товарними операціями підприємства	54
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	69
ДОДАТКИ.....	74

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на тему: «Безготівкові розрахунків за товарними операціями ТОВ «Дружба СВК»: облік і аналіз»

Метою кваліфікаційної роботи є вивчення діючої системи фінансового обліку безготівкових розрахунків за товарними операціями підприємства, законодавчої бази їх обліку, дослідження теоретичних та практичних питань з організації фінансового обліку, проведення якісного економічного аналізу та вивчення напрямів їх вдосконалення в сучасних умовах функціонування підприємств харчової промисловості.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів: у першому розділі розглядаються теоретичні питання сутності та класифікації безготівкових розрахунків за товарними операціями підприємства відповідно до НП(С)БО та особливості їх фінансового обліку. У другому розділі проведено поглиблений аналіз основних техніко-економічних показників діяльності та аналіз складу, структури, динаміки дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «Дружба СВК» за два роки. У третьому розділі розглядаються особливості організації бухгалтерського обліку в ТОВ «Дружба СВК» та фінансовий облік безготівкових розрахунків за товарними операціями та відображення їх у фінансовій звітності.

У завершальній частині кваліфікаційної роботи сформульовані висновки і пропозиції щодо удосконалення бухгалтерського обліку та економічного аналізу безготівкових розрахунків за товарними операціями в ТОВ «Дружба СВК».

Кваліфікаційна робота містить:

текстової частини	– 68 с.
таблиць	– 8
рисунків	– 6
додатків	– 2

ВСТУП

Ефективне функціонування будь-якого підприємства в сучасних умовах не можливе без стабільного фінансового стану та наявності достатньої величини грошових коштів, що пов'язане з розрахунками в основній операційній діяльності – безготівкових розрахунків за товарними операціями. Така заборгованість є одним з різновидів активів та зобов'язань підприємства, яка може бути за реалізовану, передану, обміняну на майно продукцію, результати виконання робіт або надання послуг.

Стан діяльності та результативність підприємства, платоспроможність та ліквідність активів, залежить від розміру товарної дебіторської та кредиторської заборгованості, та термінів її погашення та ймовірності непогашення, а розрахунки між різними контрагентами, як правило є безготівковими грошовими, вексельними або бартерними.

Здобувачка	Івасіва Л.В.			КРБ.ОтаА.1.465-03.4.6		
				Текстова частина	Стад	Стор.
					5	68
Керівник	Мельник Ю.М.			ОНТУ		
Зав.каф.	Немченко В.В.					

В економічній літературі не існує єдиного підходу до визначення сутності дебіторської та кредиторської заборгованості за товарними операціями та її класифікації, але потребує додаткових досліджень, й питань їх бухгалтерського обліку та економічного аналізу. Таким чином, обрана тема кваліфікаційної роботи є актуальною та потребує вирішення поставлених завдань дослідження.

Дослідження питань бухгалтерського обліку та економічного аналізу, визначення сутності дебіторської та кредиторської заборгованості за товарними операціями підприємства, сутності та їх класифікації, відображені у публікаціях вчених: Атамас П.Й., Антонюк О., Білик М., Бланк І., Бутинць Ф., Врублевський Н., Голов С., Давидюк Т., Загородній А.Г., Кіндрацька Г., Крамаренко Г., Купріна Н., Литвин Б., Лишиленко О., Мец В., Мних Є., Нападовська Л., Ступницька Т., Сопко В., Ткаченко Н., Черниш С., Чумаченко М., Шеремет О., Цалко Ю. та ін., але дані питання потребують додаткових досліджень в сучасних умовах функціонування підприємств.

Метою даної кваліфікаційної роботи є вивчення діючої системи бухгалтерського обліку безготівкових розрахунків за товарними операціями підприємства та законодавчого і документального їх обліку, дослідження теоретичних та практичних питань з організації їх фінансового обліку, проведення якісного економічного аналізу та вивчення напрямів вдосконалення в сучасних умовах функціонування підприємств.

Задачами дослідження кваліфікаційної роботи є:

- вивчення сутності безготівкових розрахунків за товарними операціями підприємства, дебіторської та кредиторської заборгованості та їх класифікації відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, трактувань науковців інших нормативних та законодавчих актів щодо діяльності підприємства;

- дослідження особливостей фінансового обліку безготівкових розрахунків за товарними операціями підприємства;

- проведення економічного аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «Дружба СВК» та поглиблений аналіз основних техніко-економічних показників його діяльності;

- дослідження особливостей організації бухгалтерського обліку та фінансового обліку безготівкових розрахунків за товарними операціями ТОВ «Дружба СВК»;

- розробка заходів щодо вдосконалення ведення бухгалтерського обліку та економічного аналізу безготівкових розрахунків за товарними операціями на підприємстві, що досліджувалось.

Для проведення досліджень в даній кваліфікаційній роботі відповідно до поставлених завдань, необхідно визначити об'єкт та предмет дослідження:

- об'єкт дослідження – безготівкових розрахунків за товарними операціями підприємства;

- предмет дослідження – облік і аналіз безготівкових розрахунків за товарними операціями підприємства.

1. ЗАКОНОДАВЧА БАЗА ТА ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ ЗА ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність та класифікація безготівкових розрахунків за товарними операціями підприємства

Розрахункові відносини в Україні зумовлені наявністю товарного виробництва, товарного обороту грошей. В Україні більшість розрахунків здійснюється у безготівковій формі. Зобов'язання платника (покупця, замовника, і іншого споживача) розрахуватись з своїм контрагентом за поставлену йому продукцію (виконану роботу, надані послуги) виникає в наслідок укладення відповідного договору поставки, купівлі-продажу, підряду тощо. Існування цього зобов'язання базується на відповідному виконанні отримувачем засобів (постачальником, підрядчиком, виконавцем тощо), свого зобов'язання по цьому договору, яке є зустрічним по відношенню до зобов'язання платника [46].

Безготівковий грошовий обіг – це рух грошових коштів без використання готівкових грошових знаків шляхом перерахування сум за рахунками в банках чи зарахування взаємних вимог. У безготівковому обігу гроші функціонують як засіб платежу, бо є певний проміжок часу між одержуванням товарів та оплатою їх. Перевагами безготівкового обігу перед готівковим є [46]:

- прискорюється обіг грошових коштів господарських суб'єктів;
- значно скорочуються суспільні витрати обігу;
- збільшуються можливості держави щодо регулювання грошової сфери тощо.

Безготівкові розрахунки – розрахунки, що проводяться без участі готівки, тобто в сфері безготівкового грошового обігу. Безготівкові розрахунки поділяються на міжбанківські та міжгосподарські, які обслуговують, відповідно, відносини між банками та між клієнтами банків. Безготівкові розрахун-

ки є розрахунками (платіжами) за продукцію та послуги, що здійснюються двома основними способами [40] :

- акцептно-інкасовим, коли поставка передує оплаті
- акредитивним, коли оплата передує відправленню продукції.

Акцепт у даному разі виступає як згода на оплату розрахункових документів. Інкасо – це банківська розрахункова операція, завдяки якій банк одержує гроші за дорученням клієнта і зараховує ці гроші на його банківський рахунок на підставі поданих розрахункових документів. Акредитив - це розрахунковий документ, за яким один банк доручає іншому здійснити за рахунок спеціально заброньованих для цього грошових коштів оплату товарно-транспортних документів за відвантажені чи надані послуги.

Безготівкові розрахунки здійснюються за двома основними грошовими потоками. Це по-перше, надходження грошових коштів на рахунок; по-друге, витрачання коштів з рахунку. Безготівкові розрахунки між підприємствами, організаціями та установами всіх форм власності, підприємствами без створення юридичної особи і фізичними особами здійснюються у національній валюті України через банки шляхом перерахування коштів з рахунка платника на рахунок одержувача коштів. Кошти з рахунку клієнта списуються за розпорядженням його власника, крім випадків, у яких чинним законодавством передбачене безспірне стягування та безакцептне списання коштів. Розрахункові документи приймаються банком до виконання тільки в межах наявних на рахунку клієнта коштів. Платежі одного клієнта за рахунок коштів іншого не допускається [40,46].

Господарські суб'єкти самостійно обирають форми розрахунків та вказують їх при укладенні договорів. Установи банків здійснюють контроль за додержанням правил розрахунків, а також за станом розрахунків підприємств. Підприємства (платники та одержувачі коштів) зі свого боку також мають контролювати проведення безготівкових розрахунків.

Народногосподарське значення безготівкових розрахунків полягає у прискоренні обігу грошових і фінансових коштів, забезпеченні в максимально

короткий час грошової компенсації виробникам – власникам поставленої продукції, виконаних робіт і наданих послуг. Прискорення міжгосподарських розрахунків важливе як з мікро –, так з макроекономічної точок зору [15].

Для створення ефективної системи безготівкових розрахунків принципове значення має правильне визначення її принципів – основних нормативних положень, якими слід керуватися, щоб безготівкові розрахунки максимально сприяли прискоренню народногосподарського обороту.

Безготівковий оборот грошей має ряд переваг у порівнянні з готівковим обігом. По-перше, при використанні безготівкових грошей відпадає потреба у витратах на друкування грошових знаків, їх транспортування і зберігання. По-друге, розрахунки здійснюються через банківські установи, і за умови їх стабільності і високо рівня технічного оснащення суттєво прискорюють платіжний оборот. По-третє, з точки зору державного контролю за грошовим оборотом безготівкові розрахунки дозволяють контролювати законність грошових операцій, виявляють приховані доходи суб'єктів підприємницької діяльності. Тому більше 90% всієї грошової маси у розвинутих ринкових країнах складають безготівкові (депозитні) гроші [15].

У сучасній системі безготівкових розрахунків господарські суб'єкти використовують два основних способи платежу[46]:

- перерахування коштів з банківського рахунка на рахунок одержувача коштів шляхом відповідних записів щодо них.
- зарахування взаємних вимог платника і одержувача коштів.

Призначення того чи іншого способу розрахунку полягає в погашенні грошових зобов'язань юридичних і фізичних осіб.

Критерії вибору способу платежу пов'язані з вимогами прискорення самих розрахунків, їх терміновості, зниження витрат на проведення платежів, нормалізації кругообігу коштів, забезпечення безперебійного ходу реалізації продукції. В умовах платіжної кризи розширюється практика застосування такого неринкового способу розрахунків, як бартерні угоди, тобто взаємні товарообмінні операції з передачею права власності на товари (натуральний

обмін) без грошових розрахунків. Бартерні операції – це форми натурального заліку взаємних вимог. У сучасній кризовій економіці України на перший план виходить такий спосіб платежу, як – попередня оплата (гроші перераховуються одержувачеві до відвантаження товарів) на відміну від оплати фактично відвантажених товарів і наданих послуг [46].

Спосіб попередньої оплати підкреслює аномальність економічних відносин, що існують у вітчизняній економіці, не дає можливість на ділі оптимізувати економічні інтереси суб'єктів системи безготівкових розрахунків. Порядок попередньої оплати товарно-матеріальних цінностей та послуг застосується як санкція відносно неплатоспроможних покупців (несправних платників). Нормативними актами (чи договором) передбачаються максимальні терміни від дня отримання оплати (як правило не пізніше 3-х робочих днів), коли продавець (виробник) повинен відвантажити (вивезти, надати) оплачені товари і послуги покупцеві (замовнику). Використання способу платежу на основі попередньої оплати – це наслідок дисбалансу між товарними і грошовими потоками, монополізму постачальників, нестачі обігових коштів на багатьох підприємствах, зниження платоспроможності. У цих умовах попередня оплата розрахункових документів певним чином дає змогу підтримувати господарський оборот в належному стані. За своїм економічним змістом попередня оплата є своєрідною формою примусового безплатного предмету, який одержує постачальник [40].

В умовах платіжної кризи зростає значення способу розрахунків на основі здійснення – заліку взаємної заборгованості. Розрахунки, засновані на заліку взаємні заборгованості платників, – це розрахунки, за якими взаємні зобов'язання господарський суб'єктів один до одного погашаються рівновеликих сумах, і лише за різницею здійснюється платіж прямим перерахуванням грошей. Такі розрахунки можуть здійснюватися шляхом зарахування зобов'язань між двома платниками або групами платників усіх форм власності однієї та різних галузей народного господарства. При заліку взаємної заборгованості використовуються постійно діючі та разові зарахування вимог. До

постійно діючих належать періодичні розрахунки за сальдо зустрічних вимог [46].

Таким чином, на основі заліку здійснюється взаємне скасування грошових зобов'язань між господарськими суб'єктами. Залік взаємної заборгованості у міжнародних розрахунках називають клірингом. Однак їх негативна роль у грошово-фінансових відносинах очевидна. Заліки взаємної заборгованості обмежують оборот реальних грошових коштів, що означає ненадходження відповідної суми податків до бюджету.

Заборгованість є одним з різновидів активів та зобов'язань підприємства, яка може бути реалізований, переданий, обмінаний на майно, продукцію, результати виконання робіт або надання послуг. Стан оборотних коштів підприємства, платоспроможність та ліквідність активів, залежить від розміру товарної дебіторської та кредиторської заборгованості, та термінів її погашення та ймовірності непогашення. Розрахунки між різними контрагентами можуть бути готівковими, безготівковими грошовими, вексельними, бартерними.

В економічній літературі не існує єдиного підходу до визначення сутності дебіторської та кредиторської заборгованості та її класифікації. Так, на думку Бланк І. О. [12], «кредиторська заборгованість – це поточні зобов'язання підприємства, що відображають його заборгованість перед господарськими партнерами з комерційних операцій; з розрахунків, нарахованих до оплати тощо».

Ф.Ф. Бутинець визначає кредиторську заборгованість, як « форма розрахунку за товари і послуги, які придбаються у ході операцій компанії, що періодично повторюються і використовуються у виробництві (в якості сировини) чи для перепродажу (інакше її називають рахунками до сплати чи торговими рахунками до сплати)» [13].

«Кредиторська заборгованість – це тимчасово залучені суб'єктом у власне користування грошові кошти, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі», на думку Ткаченко Н.М. [42].

«Кредиторська заборгованість – це тимчасове залучення активів у господарську діяльність підприємства за рахунок тимчасово безоплатного одержання майна інших суб'єктів господарювання» на думку Цал-ЦалкоЮ.С. [44].

Кредиторська заборгованість – тимчасово залучені суб'єктом у власне користування грошові кошти, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі. Розрізняють нормальну (законну) і прострочену кредиторську заборгованість. Нормальна виникає у межах діючих термінів її сплати. Заборгованість, не погашена з настанням термінів сплати, є простроченою [13].

Економічна сутність кредиторської заборгованості полягає в тому, що це не тільки частина майна організації, як правило кошти, але і товарно-матеріальні цінності, наприклад у зобов'язаннях по товарному кредиті. Як правова категорія кредиторська заборгованість – особлива частина майна організації, що є предметом обов'язкових правовідносин між організацією і її кредиторами [12]. Організація володіє і користується кредиторською заборгованістю, але вона зобов'язана повернути чи виплатити дану частину майна кредиторам, що мають права вимоги на неї. Дана частина майна суть борги організації, чуже майно, чужі кошти, що знаходяться у володінні організації-боржника. Таким чином, кредиторська заборгованість має двоїсту юридичну природу: як частина майна вона належить організації на праві володіння, чи навіть праві власності щодо отриманих позичково грошей чи речей, визначених родовими ознаками; як об'єкт зобов'язальних правовідносин – це борги організації перед кредиторами, тобто вповноваженими на витребування чи стягнення від організації зазначеної частини майна [12].

Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» (П(С)БО 11), який затверджено Наказом Міністерства фінансів України 31.01.2001 №20 зі змінами та доповненнями, визначає кредиторську заборгованість, як зобов'язання з невизначеними сумою або часом погашення на дату балансу [5], а Національне Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (НП(С)БО 1) [3], який затвер-

джено Наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 №73 зі змінами та доповненнями визначає «кредиторську заборгованість, як це заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди» [3].

То же й стосується підходів к визначенню сутності дебіторської заборгованості, яку можна розглядати в трьох аспектах [12]:

- як засіб погашення кредиторської заборгованості;
- як частину продукції, проданої покупцям, але ще не оплаченої;
- як один із елементів оборотних активів, які фінансуються за рахунок власних або позикових коштів.

А сфері відносин з контрагентами дебіторська заборгованість утворюється у межах виконання договірних зобов'язань, в яких дане підприємство виступає в якості особи-кредитора, що володіє майновим правом вимоги до іншої сторони зобов'язання – боржника (дебітора) [12].

Так, дебіторська заборгованість на думку вчених це:

- «сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату» [13];
- «сума боргів на користь підприємства» [12];
- дебіторська заборгованість – сума боргів на користь підприємства від юридичних або фізичних осіб у результаті господарських взаємовідносин [14].

Основними нормативно-правовими документами, які регламентують відображення дебіторської заборгованості в бухгалтерському обліку, є П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [4]. Так, у П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», дебіторська заборгованість – це сума заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату. При цьому, дебіторами є всі юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів. Під таке трактування підлягає як заборгованість дебіторів, яка утримується підприємством до дати погашення, так і заборгованість дебіторів, призначена для перепродажу. Заборгованість дебіторів, що

призначена для перепродажу, придбавається, або створюється підприємством, з метою отримання прибутку, або у вигляді відсотків, дивідендів, тощо, або ж від короткотермінових змін ціни (суми) такої дебіторської заборгованості [4].

Таким чином, стандарти бухгалтерського обліку та публікації вчених дають можливість зробити висновки, що дебіторська заборгованість за розрахунками з покупцями і замовниками – товарна, за своєю суттю, є сумою заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для продажу.

Класифікація дебіторської та кредиторської заборгованості залежить від мети управління та напряму: облік, аналіз, фінансовий менеджмент тощо.

На думку Ф.Ф. Бутиньця, зобов'язання необхідно поділити наступним чином [13]:

- за складністю: на прості і складні;
- за визначеністю у часі: на обмежені у часі і безстрокові;
- за забезпеченістю виконання зобов'язань: забезпечені і незабезпечені;
- залежно від підстави виникнення зобов'язання: договірні і позадоговірні;
- за способом погашення: монетарні і немонетарні;
- за часом виникнення: теперішні і майбутні;
- за терміном погашення: довгострокові і короткострокові;
- за можливістю оцінки: фактичні, оціночні і умовні.

Але на думку І.О. Бланка кредиторська заборгованість класифікується наступним чином [12] (рис. 1.1):

І.О. Бланк наголошує, що у сучасній фінансовій практиці виділяють наступні основні види кредиторської заборгованості (рис. 1.1) [12, с. 163].

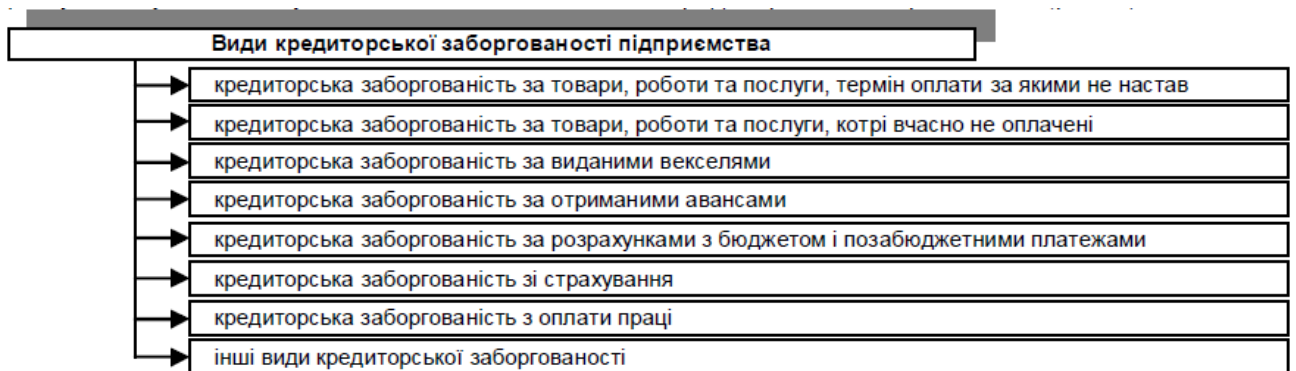

Рис. 1.1 – Структурування кредиторської заборгованості *

*Джерело [12]

- кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги, термін оплати за якими не настав;
- кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги, яка вчасно не оплачені;
- кредиторська заборгованість за виданими векселями;
- кредиторська заборгованість за отриманими авансами;
- кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом і позабюджетними платежами;
- кредиторська заборгованість зі страхування;
- кредиторська заборгованість з оплати праці;
- інші види кредиторської заборгованості.

І.О. Бланк вважає, що визначення сутності та видів кредиторської заборгованості, який зазначає, що кредиторська заборгованість – «це поточні зобов'язання підприємства», при цьому не уточнює сутності поняття «поточні зобов'язання». Але якщо поточними зобов'язаннями вважати короткострокову заборгованість, тоді як у звітності відображати заборгованість по довготривалих операціях, адже виконання інвестиційних програм, розробка перспективних проектів розвитку підрядниками ініціатора і навіть залучення підприємством позикових коштів фінансово-кредитних установ на дані цілі сприятиме утворенню довгострокової заборгованості. Тому що короткостроковий період призводитиме до уповільнення кругообігу засобів підприємства, по-

роджуватиме проблеми, що будуть пов'язані з дефіцитом грошової маси для обслуговування кругообігу засобів виробництва. Таким чином, вчений розглядає досить розгорнуту класифікацію, але, не приділяє уваги довгостроковим зобов'язанням, тоді дана класифікація буде актуальна для підприємств малого та середнього бізнесу, адже великий бізнес потребує забезпечення реалізації довгострокових стратегій підприємства, що у свою чергу вимагатиме довготривалих розрахунків з контрагентами [12].

Відповідно до П(С)БО 11 «Зобов'язання» зобов'язання класифікують на (рис. 1.2) [5]:

- довгострокові;
- поточні;
- непередбачені зобов'язання;
- доходи майбутніх періодів.

До довгострокових зобов'язань належать: довгострокові кредити банків, інші довгострокові зобов'язання, відстрочені податкові зобов'язання, довгострокові забезпечення. Поточні зобов'язання включають: короткострокові кредити банків; поточну кредиторську заборгованість (за довгостроковими зобов'язаннями, за товари, роботи, послуги, за розрахунками з бюджетом, у тому числі з податку на прибуток, за розрахунками зі страхування, за розрахунками з оплати праці, за розрахунками з учасниками, за розрахунками із внутрішніх розрахунків); короткострокові векселі видані; поточні забезпечення; інші поточні зобов'язання [30].

З метою підтримки стабільного фінансового стану та розвитку підприємства необхідним є постійне порівняння показників дебіторської та кредиторської заборгованості. І.О. Бланк у господарській діяльності виділяє види товарної дебіторської заборгованості, що враховує рівень ліквідності статей, корисніша для користувачів фінансової звітності щодо оцінки фінансового стану підприємства та управління окремими статтями [12]:

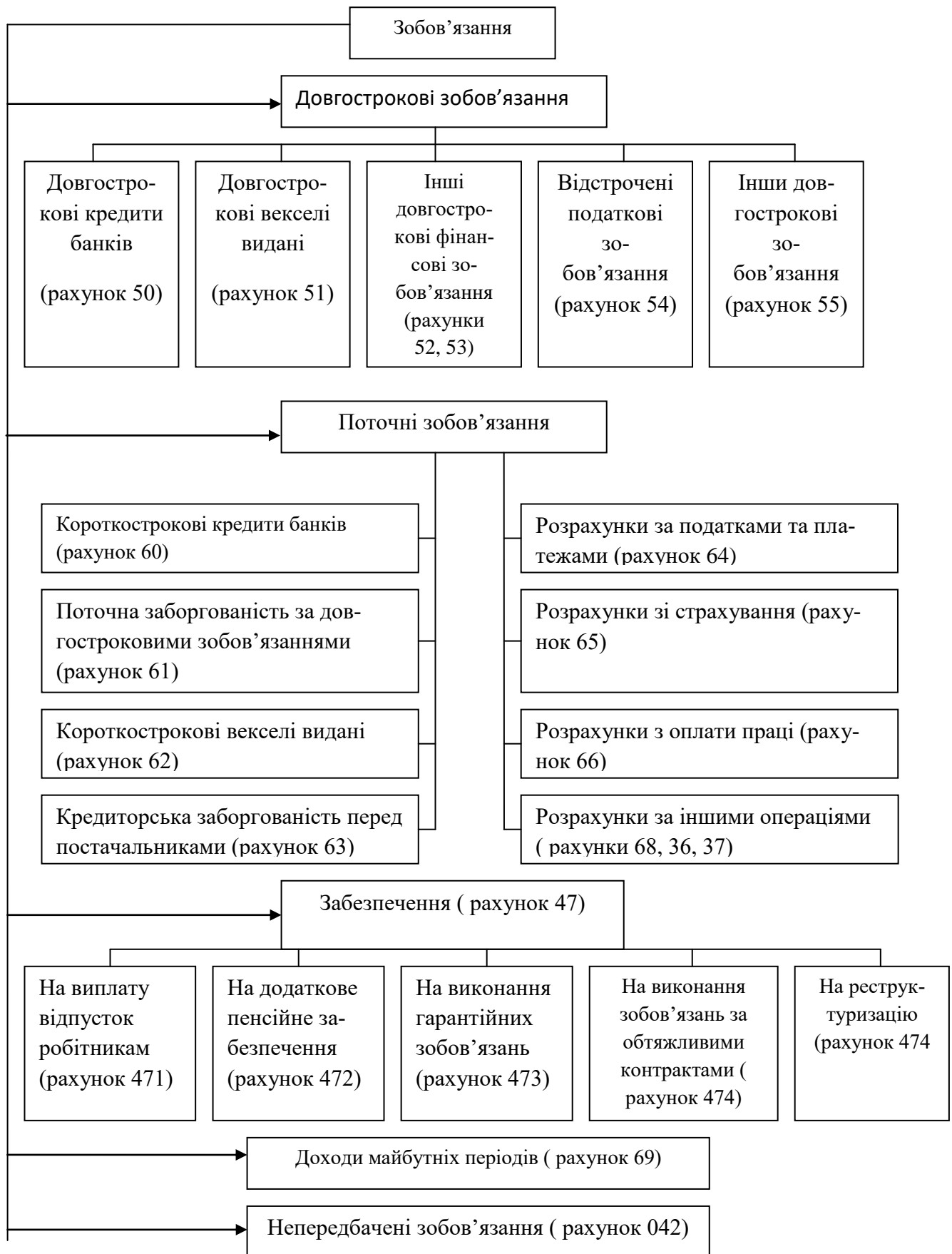

Рис. 1.2– Види зобов'язань згідно з П(С)БО 11 та Плану рахунків підприємств* Джерело [13]

- за товари, роботи, послуги, строк оплати яких не настав;
- за товари, роботи, послуги, неоплачені в строк;
- по векселях отриманих;
- по розрахунках з бюджетом;
- по розрахунках з персоналом; інші види дебіторської заборгованості.

Класифікація з точки зору організації обліку та відображення у фінансової звітності дебіторської заборгованості та відповідно до П(С)БО 11 наведена в табл. 1.1 [30].

Таблиця 1.1 – Класифікація дебіторської заборгованості*

Види дебіторської заборгованості			
Поточна дебіторська заборгованість		Довгострокова дебіторська заборгованість	
Заборгованість, пов'язана з реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг		Заборгованість, не пов'язана з реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг	
Заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	Заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги забезпечені векселями	Заборгованість за виданими авансами	Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду
		Заборгованість за розрахунки з бюджетом	
		Заборгованість з нарахованих доходів	Заборгованість, забезпечена довгостроковими векселями
		Заборгованість із внутрішніх розрахунків	
		Інша поточна заборгованість	
Заборгованість, за якою термін оплати ще не настав	Заборгованість не оплачена у встановлений термін	Заборгованість, за якою минув строк позовної давності	

*Джерело [13]

Дебіторська заборгованість також класифікується за об'єктами щодо яких вона виникла [13]. Згідно з цим виділяють такі види дебіторської заборгованості:

- заборгованість орендаря за фінансовою орендою, яка відображається в балансі орендодавця;
- заборгованість забезпечена вексями;
- надані позики;
- дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги;
- дебіторська заборгованість за розрахунками (з бюджетом, за виданими авансами, з нарахованих доходів, із внутрішніх розрахунків);
- інша дебіторська заборгованість.

Відповідно до П(С)БО 10, залежно від своєчасності погашення дебіторська заборгованість поділяється на [4]:

- дебіторську заборгованість, строк оплати якої не настав (строкова дебіторська заборгованість);
- дебіторська заборгованість не сплачена в строк (прострочена). В тому числі:
 - сумнівна дебіторська заборгованість;
 - безнадійна дебіторська заборгованість.

Так, сумнівний борг – поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги щодо якої існує невпевненість її погашення боржником.

Безнадійна дебіторська заборгованість – поточна дебіторська заборгованість щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності.

Класифікація дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги за строками непогашення використовується при обчисленні резерву сумнівних боргів та розкривається у примітках до фінансової звітності.

Можна виділити ще два особливі види дебіторської заборгованості [13]:

- відстрочені податкові активи – сума податку на прибуток, що підлягає відшкодуванню у наступних періодах і виникає у випадку, коли обліковий прибуток менший за податковий прибуток. Відстрочені податкові активи

відображаються в Балансі у складі довгострокової дебіторської заборгованості. Методологічні засади відображення в обліку відстрочених податкових активів регламентуються П(С)БО 17 «Податок на прибуток»;

– витрати майбутніх періодів – витрати, здійснені у звітному періоді, але які будуть визнані витратами у Звіті про фінансові результати у майбутніх звітних періодах згідно з принципом відповідності доходів та витрат. Такі витрати тимчасово відображаються в окремому розділі Балансу. До витрат майбутніх періодів відносяться витрати, пов'язані з підготовчими до виробництва роботами в сезонних галузях промисловості; з освоєнням нових виробництв та агрегатів; сплачені авансом орендні платежі; оплата страхового поліса.

Так, Бутинець Ф.Ф. вважає відображати в наказі про облікову політику такі основні елементи організації обліку дебіторської заборгованості, як: критерії групування заборгованості за строками її надання та непогашення; метод формування резерву сумнівних боргів; графіки руху документів, що підтверджують виникнення дебіторської заборгованості; облікові реєстри, в яких фіксують розміри дебіторської заборгованості; процедуру передачі інформації з облікових реєстрів до центральної бухгалтерії та її відображення у звітності [13].

З метою підтримки стабільного фінансового стану та розвитку підприємства необхідним є постійне порівняння показників дебіторської та кредиторської заборгованості. Залучення додаткових джерел фінансування можливе лише за умови використання їх виключно на оновлення виробництва, реструктуризацію, модернізацію, для впровадження результатів науково-технічного прогресу, а не для погашення заборгованості перед іншими кредиторами. Тільки при цьому кредиторська заборгованість буде «працювати» на підприємство. Кредиторська заборгованість в певній мірі корисна для підприємства, тому що дозволяє отримати у тимчасове користування грошові кошти які належать іншим організаціям [8].

Перевищення як дебіторської, так і кредиторської заборгованості негативно впливає на фінансову стійкість суб'єкта господарювання. Значне перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською є ознакою раннього банкрутства підприємства, що виникає в результаті недоотримання грошових коштів, прибутку та призводить до накопичення величезної суми боргу. У випадку перевищення кредиторської заборгованості та при стрімкому збільшенні її величини перед підприємством рано чи пізно постане проблема неплатоспроможності [8].

Виникнення дебіторської заборгованості є об'єктивним процесом, який зумовлений існуванням ризиків під час проведення взаєморозрахунків між контрагентами за результатами господарської операції. Взагалі ризик – це кількісна міра небезпеки, яка притаманна тому чи іншому виду діяльності. Основним ризиком при виникненні дебіторської заборгованості є ризик непогашення.

1.2. Фінансовий облік безготівкових розрахунків за товарними операціями

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку(далі П(С)БО) 11 «Зобов'язання» визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про зобов'язання, їх класифікацію й оцінку, а також розкриває принципи надання інформації про зобов'язання у примітках до фінансової звітності [5]. До кредиторів, з якими у підприємства відбуваються розрахунки по товарним операціям є постачальники та підрядники, порядок і форми розрахунків між постачальниками і покупцями визначаються в господарських договорах.

Надходження матеріальних цінностей від постачальників, виконання робіт і послуг підрядниками виробляються на підставі договорів між підприємством і постачальниками, де обумовлюються вид матеріальних цінностей, що поставляються, виконуваних робіт, комерційні умови постачання, кількі-

сні, якісні і вартісні показники постачань матеріальних цінностей (виконуваних робіт, послуг), терміни відвантаження матеріальних цінностей, порядок розрахунків, відповідальність і термін дії договорів, вказуються реквізити постачальника і покупця з відбитками печаток обох сторін.

Постачальники – це юридичні або фізичні особи, які здійснюють постачання товарно-матеріальних цінностей (сировини, матеріалів, палива, запасних частин, МШП), що надають послуги (подачу електроенергії, газу, води, пари тощо), виконують роботи (поточний і капітальний ремонт основних засобів тощо) [30].

Підрядники – це спеціалізовані підприємства або фізичні особи, які виконують будівельно-монтажні роботи при спорудженні об'єктів на підставі договорів підряду на капітальне будівництво [30].

Дослідження показало, що розрахунки з кредиторами за товарними операціями відображаються в обліку на підставі таких документів: рахунків-фактур, накладних, рахунків, актів прийняття робіт (послуг), товарно-транспортних накладних, податкових накладних, документів транспортних підприємств, розрахункових документів про сплату мита, зборів і податків (при розрахунках з іноземними постачальниками і підрядниками). Крім того, підставою для оприбуткування та оплати придбаних товарів є документи, що підтверджують їхню якість. При виявленні нестачі або дефекту товарів приймання не припиняється, а складається рекламацийний акт, у якому зазначається невідповідність якості, комплектності, асортименту та інших характеристик даним супровідних документів.

Підприємства самостійно обирають форми розрахунків з постачальниками та підрядниками і зазначають їх в укладених угодах. Для здійснення розрахунків можуть використовуватися акредитивна, інкасова, вексельна їх форми, а також форми розрахунків за розрахунковими чеками і з використанням розрахункових документів на паперових носіях і в електронному вигляді. Заборгованість перед постачальниками може погашатися шляхом [45]:

1. Безготівкових розрахунків – за допомогою платіжних доручень, платіжних вимог-доручень, чеків, акредитивів, векселів, платіжних вимог, інкасових доручень (розпоряджень).

2. Готівкових розрахунків. Документальним підтвердженням таких розрахунків є: чек ЕККА, квитанція до прибуткового касового ордера, копія чека з відміткою «оплачено».

Інструкція «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті» встановлює правила використання при здійсненні розрахункових операцій платіжних інструментів у формі [45]:

- меморіального ордера;
- платіжного доручення;
- платіжної вимоги-доручення; .
- акредитива;
- чека;
- векселя;
- платіжної вимоги.

Однією з найпоширеніших форм розрахунків з постачальниками є розрахунки за платіжними дорученнями і платіжними вимогами-дорученнями. Платіжне доручення – оформлене на спеціальному бланку розпорядження підприємства банкові, який його обслуговує, про перерахування певної суми зі свого рахунка на рахунок іншого підприємства. Розрахунки платіжними дорученнями використовуються між підприємствами за одержані товарно-матеріальні цінності (роботи, послуги); за товарно-матеріальні цінності та послуги в порядку попередньої оплати; в авансових платежах; у платежах до бюджету, органів сольного страхування, оплаті претензій з якості та нестачі продукції, штрафів, пені; при сплаті кредиторської заборгованості, а також для завершення розрахунків за актами звірки взаємної заборгованості суб'єктів господарської діяльності.

Платіжна вимога-доручення – комбінований документ, який складається з двох частин: верхня – вимога постачальника (одержувача коштів) безпо-

середньо до покупця (платника) оплатити вартість продукції, відпущеної йому за угодою (виконаних робіт, наданих послуг); нижня — доручення платника своєму банку про перерахування з його рахунка сум, зазначених у графі «Сума до оплати».

Платіжну вимогу-доручення заповнює постачальник і передає покупцеві разом з відвантаженою продукцією або після надання послуг. Покупець, одержавши цей документ, за наявності в нього коштів на розрахунковому рахунку зазначає прописом суму, яка підлягає сплаті, і код розрахункового рахунка, відтак передає у банк до оплати. Якщо на момент одержання платіжної вимоги - доручення на рахунку немає потрібної суми коштів, платіжні доручення з посиланням на номер платіжної вимоги-доручення виписують в міру накопичення коштів. При цьому можлива часткова оплата виставленої суми. Під час останнього платежу до одержаної виписки банку до платіжного доручення додається платіжна вимога-доручення, на оплату якої зроблено розрахунки.

Порядок і терміни передачі платником до банку платіжної вимоги-доручення встановлюються сторонами в договорі й банком не контролюються [30].

Поширеною формою є також розрахунки акредитивами [30]. Акредитив – спосіб безготівкових розрахунків між підприємствами та організаціями, за якого банк платника дає доручення банку, що обслуговує одержувача платежу, сплатити відповідну суму в обумовлений строк за умов, зазначених в акредитивній заяві платника.

Акредитив виставляють для розрахунків тільки з одним постачальником на обумовлений в акредитивному договорі термін. З акредитива не можна видавати готівку та оплачувати товари, що залишаються на відповідальному зберіганні в постачальника.

Розрахунки чеками використовують у безготівкових розрахунках підприємств і фізичних осіб з метою зменшення розрахунків готівкою за одержані товари, виконані роботи, послуги [30].

Чек – письмове розпорядження платника певній установі сплатити з його рахунка власнику чека певну суму. Чеки дійсні протягом 10 днів, не враховуючи дня їх виписування. Розрізняють грошові й розрахункові чеки. Грошовий чек – чек, який використовують для одержання власником чека через кредитну установу готівки для виплати заробітної плати, премій, допомоги, коштів на відрядження. Розрахунковий чек – письмове розпорядження власника рахунка своєму банку про перерахування певної суми грошей з його рахунка на рахунок одержувача коштів.

При списанні грошових коштів з рахунку підприємства за касове і розрахункове обслуговування здійснених господарських операцій банк виписує меморіальний ордер.

Вексельна форма розрахунків – це розрахунки між постачальником (отримувачем коштів) і покупцем (платником коштів) з відстрочкою платежу, які оформлюються векселем [45]. Вексель – це письмове безумовне зобов'язання, боргова розписка стандартної форми, що дає право її власнику вимагати сплати визначеної у векселі суми від особи, яка видала вексель, у відповідний строк і у відповідному місці.

Застосовуються два види векселів: прості та переказні. Простий вексель виписується позичальником (векселедавцем) і містить нічим не обумовлене зобов'язання сплатити певну суму грошей кредитору (векселеотримувачу). Переказний вексель (тратта) виписується кредитором (векселедавцем) і містить нічим не обумовлену пропозицію позичальникові сплатити певну суму грошей третій особі.

Облік розрахунків з кредиторами за товарними операціями ведеться на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», який призначений для обліку поточних зобов'язань з розрахунків з постачальниками, підрядниками за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи й надані послуги [7].

За кредитом рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» відображається заборгованість за одержані від постачальників та під-

рядників товарно-матеріальні цінності, прийняті роботи, послуги, за дебетом – її погашення, списання тощо. Рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» має такі субрахунки [6]:

- 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»;
- 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками»;
- 633 «Розрахунки з учасниками промислово-фінансових груп (ПФГ)».

На субрахунку 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» ведеться облік розрахунків за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги з вітчизняними постачальниками та підрядниками.

На субрахунку 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками» ведеться облік розрахунків з іноземними постачальниками та підрядниками за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги.

На субрахунку 633 «Розрахунки з учасниками ПФГ» учасник ПФГ веде облік розрахунків за одержані від учасників ПФГ товарно-матеріальні цінності, роботи і послуги [7].

Аналітичний облік ведеться окремо за кожним постачальником та підрядником в розрізі кожного документа (рахунку) на сплату.

Типову кореспонденцію бухгалтерських рахунків з обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками наведено у Додатку А.

Аналітичний облік ведеться окремо за кожним постачальником у розрізі кожного документа (рахунку) на сплату. Для обліку розрахунків з постачальниками призначений Журнал 3 та Відомість 3.3 аналітичного обліку розрахунків (рис. 1.3).

Щоденно на підставі первинних документів роблять записи у Відомість за кожним постачальником та підрядником у розрізі кожного документа (рахунку) на оплату. Аналітичні дані в облікових регістрах мають узгоджуватися з даними синтетичного обліку на останнє число місяця. Інформація про стан розрахунків з постачальниками та підрядниками у фінансовій звітності відображається у IV розділі пасиву Форми №1.

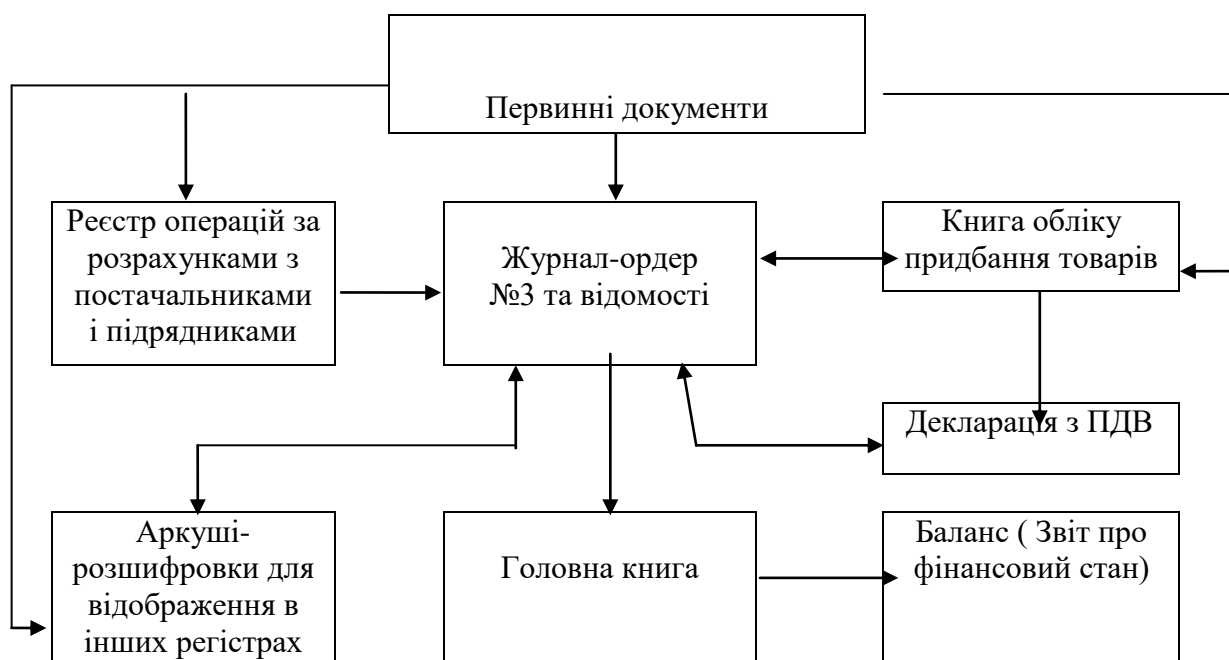

Рис. 1.3 – Схема запису в регістрах з обліку безготівкових розрахунків з кредиторами за товарними операціями*

*Джерело [13]

Вантажі, які надходять на підприємство від постачальників, реєструють у «Журнал обліку вантажів, що надійшли». Узагальнення інформації щодо розрахунків із постачальниками та підрядниками знаходить своє відображення при журнально-ордерній формі обліку у журналі-ордері №3. Облікові регістри (книги, відомості, журнал и тощо) призначені для хронологічного, систематичного або комбінованого накопичення, групування та узагальнення інформації про господарські операції, що міститься у прийнятих до обліку первинних документах. Облікові регістри повинні складатися щомісяця та підписуватися виконавцями та головним бухгалтером або особою, на яку покладено ведення бухгалтерського обліку підприємства.

Сальдо на кінець місяця наводиться за кожним постачальником. В кінці місяця підсумкові кредитові обороти за рахунком 63 «озрахунки з постачальниками і підрядникам» із Відомості 3.3 переносять у Журнал 3, а після перевірки всіх записів, – у Головну книгу [30].

Метою складання балансу є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату [1]. Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про товарну дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності визначаються П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [10].

Облік розрахунків з покупцями та замовниками та виникнення товарної дебіторської заборгованості, здійснюються на підставі первинних документів та господарських договорів. Підставою для здійснення розрахунків за надані продукцію, роботи, послуги є договір, в якому визначаються обов'язки сторін по виконанню умов договору та відповідальність сторін у випадку порушення прийнятих зобов'язань. Первинні документи по розрахунках з покупцями та замовниками різняться від виду операцій – виникнення чи погашення заборгованості. Так, первинними документами, що виникають під час виникнення заборгованості є: накладні, податкові накладні, рахунки, рахунки-фактури, акти виконаних робіт, послуг, товарно-транспортні накладні, товарні накладні; під час погашення заборгованості – виписки банку, платіжні доручення, прибуткові касові ордери, векселі. Один примірник залишається в бухгалтерії підприємства і є підставою для здійснення запису в обліковій реєстри про виникнення дебіторської заборгованості [13].

Реалізованою продукцією вважається продукція, відвантажена (відпущена) зі складу підприємства-постачальника. Підприємство-виробник, що має намір реалізувати свою продукцію, повинне встановити на неї ціну, яка б відповідала низці вимог [13]:

- відшкодувати витрати підприємства на виготовлення продукції;
- відшкодувати витрати на збут продукції;
- вартість повинна бути меншою, ніж вартість подібної конкурентної продукції;
- забезпечити прибуток.

Якщо підприємство реалізує продукцію в інше місто, то в угоді про поставку продукції має бути зазначений перевізник, вид транспорту та спосіб відправки готової продукції. Склад у цьому випадку відбирає та упаковує продукцію відповідно до умов договору та виписує товаротransпортну накладну, у якій ставить підпис перевізник продукції.

Товаротransпортні накладні товаровідправник виписує в чотирьох примірниках: перший є підставою для списання відвантаженої продукції зі складу вантажовідправника, другий - для оприбуткування одержаної продукції направляється покупцю, третій - транспортній організації як підстава замовника-вантажовідправника для здійснення розрахунків з нею, четвертий додається до шляхового листа для обліку транспортної роботи [13].

Постачальник-вантажовідправник на підставі товаротransпортних накладних, залізничних квитанцій про прийняття вантажу та інших документів виписує розрахункові документи для передачі їх до банку на інкасо або рахунок-фактуру на попередню оплату. У рахунку для одержувача бухгалтерія відправника має зазначити факт відвантаження продукції та суму, яка повинна бути сплачена за відвантажену продукцію (з урахуванням суми ПДВ). Крім цього, в рахунку-фактурі можуть бути зазначені й інші додаткові умови.

У рахунку-фактурі постачальник також може зазначити суму транспортних витрат, вартість тари (якщо її вартість не включена до вартості продукції) та інші дані.

Якщо товар надається покупцеві на умовах наступної оплати, то рахунок-фактуру додають до платіжної вимоги-доручення, що передається до обслуговуючого банку. У цьому випадку вона міститиме дані про номенклатуру відвантаженої продукції, її вартість і за що вимагається оплата.

На підставі товаротransпортних накладних у картці складського обліку списують відвантажену продукцію. У бухгалтерії, крім бухгалтерського обліку, ведуть також аналітичний облік відвантаженої продукції: за відомістю відвантаження, відпуску та реалізації продукції [30].

Синтетичний облік поточної дебіторської заборгованості ведеться на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», який має такі субрахунки [6]:

- 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»;
- 362 «Розрахунки з іноземними покупцями»;
- 363 «Розрахунки з учасниками ПФГ»;
- 364 «Розрахунки за гарантійним забезпеченням».

Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками ведеться за кожним контрагентом. По дебету рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відображається продажна вартість наданих послуг, включаючи податок на додану вартість. По кредиту – сума платежів, що надійшли на рахунок підприємства в банківських установах, в касу, та інші види розрахунків. Сальдо рахунку відображає заборгованість покупців та замовників за отримані послуги.

На субрахунку 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» аналітичний облік ведеться в гривнях та валюті, обумовленій в договорі. На субрахунку 363 «Розрахунки з учасниками промислово-фінансової групи» узагальнюється інформація про розрахунки з учасниками промислово-фінансової групи. На субрахунку 364 «Розрахунки за гарантійним забезпеченням» відображаються розрахунки за гарантійним забезпеченням, пов'язаним зі здійсненням операцій з деривативами [7].

На підприємстві на кожного дебітора відкривають картку довільної форми, в якій зазначається найменування покупця (замовника), зміст операції (відвантаження продукції, надання послуг), дата оплати за договором, дата фактичної оплати, сума створеного резерву сумнівних боргів.

Основні бухгалтерські проводки з обліку розрахунків з дебіторами за товарні операції наведені в Додатку А.

П(С)БО 10 передбачено три способи розрахунку резерву сумнівних боргів [4]:

- виходячи з платоспроможності окремих дебіторів;

– на основі класифікації дебіторської заборгованості за термінами її непогашення;

– за питомою вагою визнаних безнадійних боргів за реалізовану продукцію, товари, послуги у чистому доході.

Сума резервів за кожним дебітором буде становити загальну суму резерву сумнівних боргів по підприємству. При цьому розраховуються такі показники [30]:

– відсоток безнадійних боргів щодо оплати дебіторської заборгованості кожним дебітором за попередні періоди;

– суму дебіторської заборгованості за звітний період.

При застосуванні даного способу визначення коефіцієнту сумнівності носить досить суб'єктивний характер, оскільки платоспроможність будь-якого дебітора можна вивчити тільки приблизно.

Облік резерву за сумнівною дебіторською заборгованістю, щодо якої існує ризик неповернення, ведеться на рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів» [6]. Даний рахунок є контрактивним, балансовим, регулюючим і застосовується для уточнення оцінки поточної дебіторської заборгованості.

За кредитом рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів» у кореспонденції з рахунками обліку витрат відображається створення резерву сумнівних боргів, за дебетом у кореспонденції з рахунками обліку дебіторської заборгованості - списання сумнівної заборгованості, та в кореспонденції з рахунками обліку доходів - зменшення нарахованого резерву. Рахунок не закривається в кінці звітного періоду, його сальдо є сумою потенційної безнадійної дебіторської заборгованості [30].

Аналітичний облік за рахунком 38 «Резерв сумнівних боргів» ведеться в розрізі боржників або за строками непогашений дебіторської заборгованості залежно від того, за яким методом здійснюється нарахування резерву сумнівних боргів [30].

Документальний облік розрахунків з покупцями та замовниками за товарними операціями наведений на рис. 1.4.

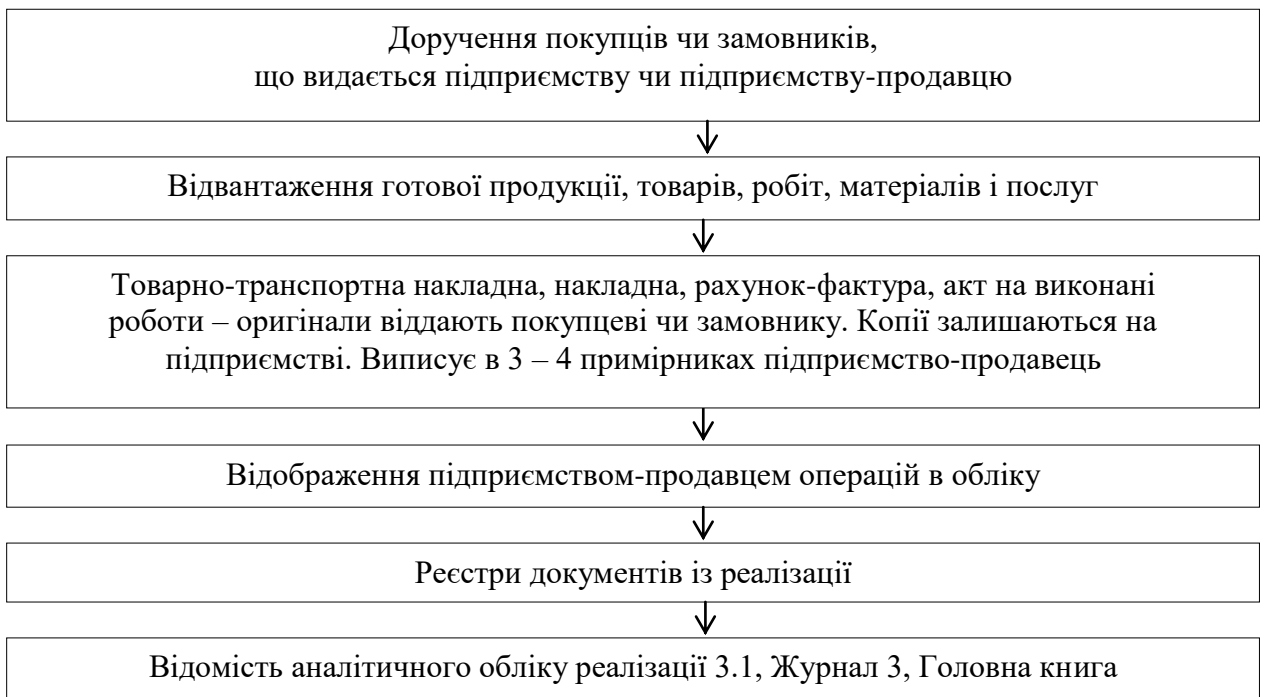

Рис. 1.4 – Документальний облік безготівкових розрахунків з покупцями та замовниками*

*Джерело [13]

Так, для обліку довгострокової та поточної дебіторської заборгованості використовується Журнал 3 та відомості. Журнал 3 складається з двох розділів [13]:

– розділ I «Облік розрахунків за товари, роботи, послуги інших розрахунків і резерву сумнівних боргів» (за кредитом рахунків 16, 34, 36, 37, 38, 51, 62, 63, 68);

– розділ II «Облік розрахунків з бюджетом, облік довгострокових та поточних зобов'язань» (за кредитом рахунків 17, 52, 53, 54, 55, 61, 64, 67, 69).

Записи в Журналі 3 здійснюються на підставі підсумкових даних відомостей 3.1– 3.6 та первинних документів. Для обліку дебіторської заборгованості використовуються такі відомості:

Відомість 3.1 аналітичного обліку розрахунків з покупцями і замовниками (до рахунку 36) за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи й

послуги, що відображаються на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками», крім заборгованості, забезпеченої векселем.

Відомість 3.2 аналітичного обліку розрахунків з різними дебіторами (до рахунку № 37), (з підзвітними особами, за авансами, виданими за претензіями, за відшкодуванням завданих збитків, за позиками членів кредитних спілок та за іншими операціями). У відомості 3.2 для обліку розрахунків за кожним дебітором відводиться необхідна кількість рядків. Сальдо на кінець звітнього місяця у відомості визначається за кожним дебітором і переноситься на початок наступного місяця.

Відомість 3.4 аналітичного обліку векселів призначена для аналітичного обліку заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантаженою продукцією (товари), виконані роботи, надані послуги та за іншими операціями, яка забезпечена отриманими векселями, а також для розрахунків за зобов'язаннями за отримані сировину і матеріали, товари, послуги, роботи та за іншими операціями, на яку підприємством векселі видані (рахунки 16 «Довгострокова дебіторська заборгованість», 34 «Короткострокові векселі одержані», 51 «Довгострокові векселі видані», 62 «Короткострокові векселі видані»). Дані з відомостей у кінці звітнього періоду переносяться в Журнал 3. [13].

У примітках до фінансової звітності наводиться така інформація про дебіторську заборгованість підприємства [3]:

- перелік дебіторів і суми довгострокової дебіторської заборгованості;
- перелік дебіторів і суми дебіторської заборгованості пов'язаних сторін з виділенням внутрішньо-групового сальдо дебіторської заборгованості;
- склад і суми статті балансу «Інша дебіторська заборгованість»;
- метод визначення величини резерву сумнівних боргів;
- сума поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги в розрізі її класифікації за строками непогашення.

1.3. Управлінський облік безготівкових розрахунків за товарними операціями підприємства

Управління заборгованістю за товарними операціями пов'язано в першу чергу з оптимізацією розміру і забезпеченням інкасації заборгованості покупців за товари, роботи, послуги та погашення заборгованості постачальникам. Важливим є саме управління дебіторською заборгованістю, так як це відволікання грошових коштів з обороту підприємства. Товарний (комерційний) кредит представляє собою форму оптової реалізації продукції її продавцем на умовах відстрочки платежу, якщо таке відстрочення перевищує звичайні строки банківських розрахунків. Зазвичай товарний (комерційний) кредит надається оптовому покупцю продукції на строк від одного до шести місяців [40,46].

Споживчий кредит (у товарній формі) являє собою форму роздрібної реалізації товарів покупцям (фізичним особам) з відстрочкою платежу. Він надається зазвичай на термін від шести місяців до двох років. Вибір форм реалізації продукції в кредит визначається галузевою належністю підприємства і характером реалізованої продукції (товарів, послуг).

Тип кредитної політики характеризує принципові підходи до її здійснення з позиції співвідношення рівнів прибутковості і ризику кредитної діяльності підприємства. Розрізняють три принципових типу кредитної політики підприємства стосовно покупців продукції – консервативний, помірний і агресивний [12]:

1. Консервативний (або жорсткий) тип кредитної політики підприємства спрямований на мінімізацію кредитного ризику. Така мінімізація розглядається як пріоритетна мета в здійсненні його кредитної діяльності. Здійснюючи цей тип кредитної політики підприємство не прагне до отримання високої додаткового прибутку за рахунок розширення обсягу реалізації продукції.

Механізмом реалізації політики такого типу є суттєве скорочення кола покупців продукції в кредит за рахунок груп підвищеного ризику; мінімізація

термінів надання кредиту та його розміру; жорсткість умов надання кредиту і підвищення його вартості; використання жорстких процедур інкасації дебіторської заборгованості.

2. Помірний тип кредитної політики підприємства характеризує типові умови її здійснення відповідно до прийнятої комерційної і фінансової практики та орієнтується на середній рівень кредитного ризику при продажі продукції з відстрочкою.

3. Агресивний (або м'який) тип кредитної політики підприємства пріоритетною метою кредитної діяльності ставить максимізацію додаткового прибутку за рахунок розширення обсягу реалізації продукції в кредит, не рахуючись з високим рівнем кредитного ризику, який супроводжує ці операції. Механізмом реалізації політики такого типу є поширення кредиту на більш ризиковані групи покупців продукції; збільшення періоду надання кредиту та його розміру; зниження вартості кредиту до мінімально допустимих розмірів; надання покупцям можливості пролонгування кредиту.

У процесі вибору типу кредитної політики повинні враховуватися такі основні фактори: сучасна комерційна і фінансова практика здійснення торгових операцій; загальний стан економіки, що визначає фінансові можливості покупців; сформована кон'юнктура товарного ринку, стан попиту на продукцію підприємства; потенційна здатність підприємства нарощувати обсяг виробництва продукції при розширенні можливостей її реалізації за рахунок надання кредиту; правові умови забезпечення стягнення дебіторської заборгованості; фінансовий менталітет власників і менеджерів підприємства, їх відношення до рівня допустимого ризику в процесі здійснення господарської діяльності [12].

Визначаючи тип кредитної політики, слід мати на увазі, що жорсткий (консервативний) її варіант негативно впливає на ріст обсягу операційної діяльності підприємства і формування стійких комерційних зв'язків, в той час як м'який (агресивний) її варіант може викликати надмірне відволікання фінансових засобів, знизити рівень платоспроможності підприємства, виклика-

ти згодом значні витрати по стягненню боргів, а в кінцевому підсумку знизити рентабельність оборотних активів [12].

Визначення можливої суми фінансових засобів, що інвестуються в дебіторську заборгованість за товарним (комерційним) і споживчим кредитом.

При розрахунку цієї суми необхідно враховувати [12]:

- заплановані обсяги реалізації продукції в кредит;
- середній період надання відстрочки платежу за окремими формами кредиту;
- середній період прострочення платежів виходячи з сформованої господарської практики (він визначається за результатами аналізу дебіторської заборгованості в попередньому періоді);
- коефіцієнт співвідношення собівартості та ціни реалізованої в кредит продукції.

Формування алгоритмів такого управління поточною дебіторською та кредиторською заборгованістю, яке визначається як кредитна політика підприємства по відношенню до покупців продукції та оплати кредиторам, здійснюється за такими основними етапами (рис. 1.5) [12].

Тому управління товарною дебіторською заборгованістю – важлива ділянка роботи фінансових і бухгалтерських служб підприємства.

Існують окремі методи управління товарною дебіторською заборгованістю [12, 46]:

1. Процес клірингу складається з двох основних частин: операційної та фінансової. Під час операційної частини клірингова палата організовує обробку даних, отриманих за результатами торгів. У межах фінансової частини виконуються функції накопичення коштів у спеціальні фонди, що забезпечують гарантії виконання зобов'язань за укладеними угодами.

2. Іншим методом управління дебіторською заборгованістю є продаж заборгованості, який може здійснюватися спеціалізованими факторинговими, форфейтинговими компаніями та банківськими установами.

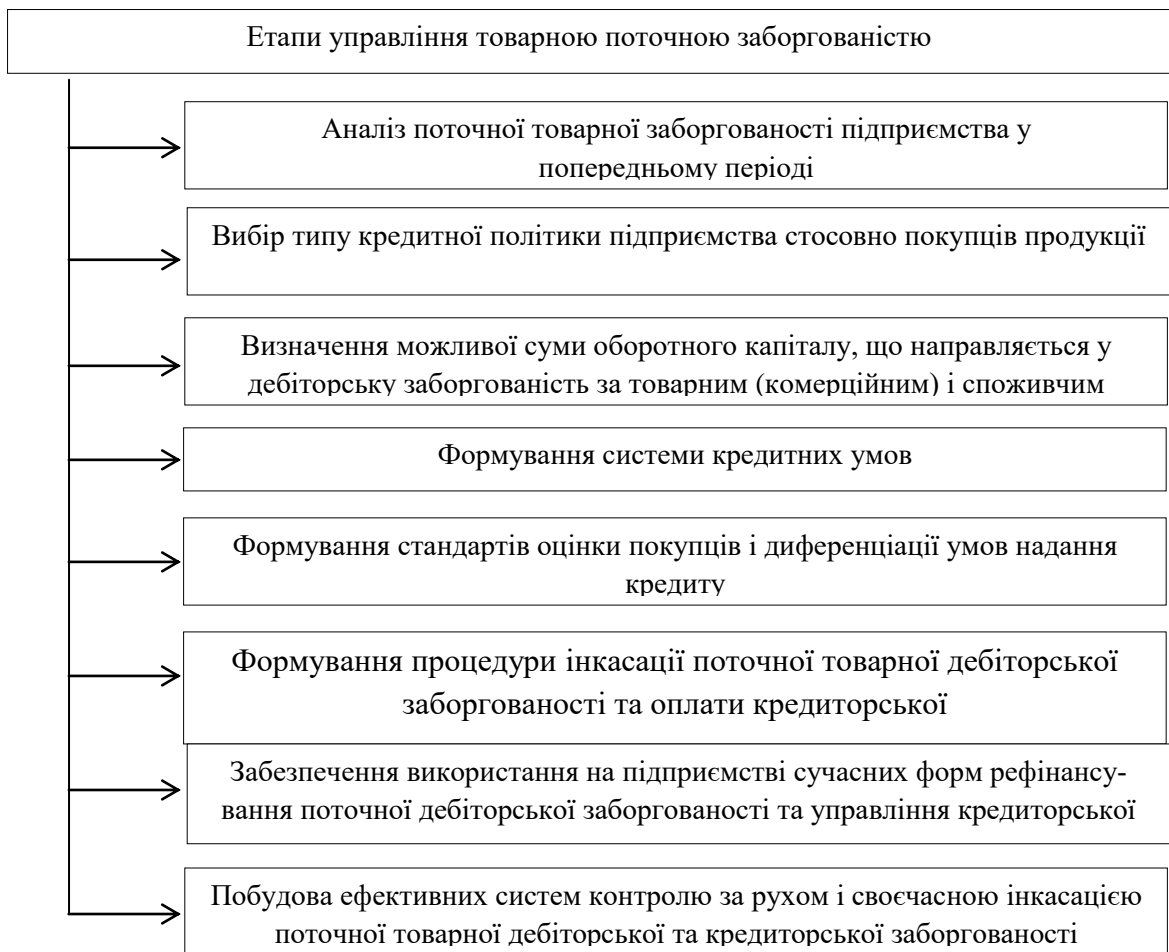

Рис. 1.5 – Основні етапи управління поточною товарною дебіторською заборгованістю*

*Складено на основі джерела [12]

Найбільш розповсюдженим є факторинг, який полягає в купівлі факторинговою компанією або банком грошових вимог постачальника до покупців та їх інкасація за визначену винагороду. Факторингова компанія купує у своїх клієнтів платіжні вимоги до покупців на умовах негайної оплати 80 – 90% вартості, зазначеної в договорі поставки, незалежно від терміну надходження виручки від покупців.

3. Інструментом управління дебіторською заборгованістю, що має суттєві переваги над факторингом є форфейтинг. Він є однією з форм кредитування зовнішньої торгівлі. Основною перевагою форфейтингу є те, що форейтор бере на себе усі ризики, пов'язані з фінансовими операціями. Продав-

цем під час операцій форфейтингу, як правило, виступає експортер, що виконав свої зобов'язання за контрактом і який прагне отримати кошти за поставлену продукцію.

4. Застава – це спосіб забезпечення зобов'язання, за якого заставаотримач здобуває право у випадку невиконання боржником зобов'язання одержати компенсацію за рахунок закладеного майна.

Одним з методів управління товарною дебіторською заборгованістю є метод ABC-аналізу, який можна застосовувати й для кредиторської заборгованості. Так, метод ABC (Activity Based Costing) - це спосіб визначення та обліку витрат за видами діяльності організації, спосіб поопераційного визначення та обліку витрат. В основі цього методу лежить закон, відкритий італійським економістом В. Парето, який говорить, що за більшість можливих результатів відповідає відносно невелике число причин, в даний момент цей закон більше відомий як «правило 20 на 80» (Додаток Б) [8, 33].

Цей метод у вітчизняній практиці і більш широко за кордоном використовується як для вибору об'єктів із загальної номенклатури виробів, що випускаються підприємством, так і в рамках одного виду виробів. Метод ABC-аналізу ґрунтується на розподілі сукупності потенційних об'єктів на групи за питомою вагою того чи іншого показника. Щодо дебіторської заборгованості, її можна сформулювати таким чином: 80% суми дебіторської заборгованості може значитися за 20% дебіторів [33].

Кількість груп при проведенні ABC-аналізу може бути будь-яким, але найбільшого поширення одержало розподіл розглянутої сукупності на три групи (75:20:5), чим, очевидно, і обумовлено назва методу, відомого за кордоном як ABC-Analysis (Додаток Б). Група А – незначна кількість об'єктів з високим рівнем питомої ваги за обраним показником. Група В – середня кількість об'єктів із середнім рівнем питомої ваги за обраним показником. Група С – висока кількість об'єктів з незначною величиною питомої ваги за зворотнім показником [8].

Можлива і така інтерпретація правила Парето щодо дебіторської заборгованості [33]:

1. Дебітори групи А – найбільш важливі дебітори, ті 20% на які припадають 80% дебіторської заборгованості, які заслуговують підвищеного контролю, оскільки тут зусилля будуть виправданими.

2. Група В – дебітори середньої важливості ті, на які в сумі припадає 15% дебіторської заборгованості і потребують уваги лише зрідка.

3. Група С – мало важливі дебітори ті, на яких припадає 5%.

Послідовність проведення аналізу:

– розрахувати загальну суму заборгованості всіх клієнтів списку;

– обчислити 80% від цієї суми;

– виділити шляхом підсумовування заборгованості за списком, починаючи з його частині, де найбільші заборгованості, ту частину споживачів, які заборгували 80% загальної суми. Робота з цією категорією боржників повинна будуватися на основі персонального підходу. Ці зусилля виправдані сумами боргів, які будуть повернуті [12].

Даний метод дає можливість сформуванню цільові аудиторії боржників, до яких застосовуються методи стягнення боргу будуть відрізнятися, що дозволить вибирати найбільш ефективні саме для цієї категорії способи стягнення. Крім того, до переваги можна віднести і вибір групи дебіторів, які акумулюють найбільшу суму і яким необхідно приділити увагу в першу чергу.

2. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ ТА ДЕБІТОРСЬКОЇ І КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ТОВ «ДРУЖБА СВК»

2.1. Техніко-економічна характеристика підприємства

Об'єктом дослідження запасів та діяльності підприємства в даній кваліфікаційній роботі є ТОВ «ДРУЖБА СВК», що знаходиться за адресою с.Зоря, Саратського району, Одеської області.

У 1947 році на території села Зоря, розташованого у Саратському районі Одеської області, було створено три колективних господарства: колгосп ім. Ф. Енгельса, колгосп ім. К. Маркса, колгосп «Іскра». Основними видами діяльності колгоспів були рослинництво та тваринництво. Розводили, головним чином, велику рогату худобу, вівці, свиней та птицю. Ведуче місце у рослинництві займало вирощування зернових культур. Таким чином на території села Зоря було сформовано колективне господарство «Дружба». У розпорядженні господарства були обширі та просторі земельні угіддя. В той час у господарстві склався зерно-тваринницький напрям діяльності. Рослинництво приносило врожай зернових культур, кормів, а також овочів та картоплі. Ще поширились садівництво та виноградарство. Основною метою тваринництва було виробництво молока та м'яса. У 2000 році згідно Закону України «Про колективну власність в Україні» підприємство було знов реорганізовано у сільськогосподарський виробничий кооператив - СВК «Дружба».

Вищим органом управління ТОВ «ДРУЖБА СВК» є Загальні збори членів Кооперативу. Виконавчий орган – Правління Кооперативу на чолі з Головою Кооперативу. Контролюючий орган – Ревізійна комісія.

Крім того, що вироблена продукція використовується самим Кооперативом, з усіх ділянок частина продукції реалізується. Покупцями, а точніше – споживачами цієї продукції є населення села Зоря та навколо розташованих населених пунктів. Продукція реалізується напряму, тобто безпосередньо з самих бригад, а також через мережу магазинів. На балансі Кооперативу зна-

ходяться чотири продовольчих магазини, кафе «Камчія», бар «Камчія». Більша частина продукції – це зернові та масляні культури, м'ясо та м'ясні вироби – реалізуються приватним підприємцям, які приїжджають з усієї України. Частіше з Одеси, Білгород-Дністровського та інших населених пунктів Одеської області, а також Київської, Харківської, Полтавської та багатьох інших областей.

Для аналізу основних показників діяльності підприємства складемо аналітичну табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Основні фінансово-економічні показники діяльності ТОВ «Дружба СВК» за 2020-2021 роки*

Показники	2020 рік	2021 рік	Відхилення	
			абс.	%
1.Обсяг продукції в натуральному виразі, т	1716	1191	-525	-30,5
2.Обсяг продукції в оптових цінах без ПДВта акцизного збору, тис.грн.				
- у діючих оптових цінах	33299,8	32060,2	-1239,6	-3,7
- у порівнянних оптових цінах	44041,1	32060,2	-11980,9	-27,2
3.Середня оптова ціна за 1 тону продукції, грн.	19405,5	26918,7	7513,2	38,7
4.Чистий дохід від реалізації продукції(товарів,робіт, послуг), тис.грн.	93190	143652	50462	54,1
5.Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	105161	85984	-19177	-18,2
6.Адміністративні витрати, тис.грн.	4152	4675	523	12,6
7. Витрати на збут, тис.грн.	859	3824	2965	в 3,4 р.
8.Валовий прибуток, тис.грн.	-11971	57668	69639	в 5,8 р.
9.Повна собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	110172	112235	2063	1,9
10. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції, коп.	112,85	59,9	-52,95	-46,9
11.Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн.	-17103	47158	64261	в 3,8 р.
в тому числі:				
від основної операційної діяльності	-16982	49169	66151	в 3,9 р.
від іншої операційної діяльності	-587	-1938	-1351	в 2,3 р.
від фінансової діяльності	485	3	-482	-99,4
від іншої діяльності	-19	-76	-57	в 3 р.
12.Чистий прибуток, тис.грн.	-17103	47158	64261	в 3,8 р.
13.Матеріальні витрати, тис.грн.	91092	110137	19045	20,9
14.Матеріаловіддача, грн.	0,366	0,291	-0,075	-20,5
15. Матеріаломісткість продукції, грн.	2,73	3,44	0,71	26
16.Середня облікова кількість штатних працівників облікового складу, осіб.	122	126	4	3,3

Продовження табл. 2.1

Показники	2020 рік	2021 рік	Відхилення	
			абс.	%
17.Продуктивність праці одного штатного працівника облікового складу, грн.	360992,6	254446	-106546,6	-29,5
18.Фонд оплати праці штатних працівників облікового складу, тис.грн.	11403	15009	3606	31,6
19.Середня річна заробітна плата одного штатного працівника облікового складу, грн.	93467,2	119119	25651,8	27,4
20.Середня річна вартість основних засобів за основним видом діяльності, тис.грн.	119714	124240	4526	3,8
21.Фондовіддача, грн.	0,368	0,258	-0,11	-29,9
22.Фондорентабельність, %	-14,3	38,0	53,8	x
23.Середня річна вартість оборотних коштів, тис.грн.	127780,5	133699,5	5919	4,6
24.Рентабельність продукції, %	-12,8	40,1	52,9	x
25.Рентабельність виробництва, %	-6,9	18,3	25,2	x

* Розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства

Дослідження основних техніко-економічних показників за 2020-2021 р.р. даних табл. 2.1 показало:

– в 2021 році в порівнянні з 2020 роком збільшився чистий дохід на 20452 тис.грн або на 54,1% при зменшенні обсягу продукції в натуральному виразі на 525 т або 30,5 %. Спостерігається зростання ціни 1 т продукції на 7513,2 тис.грн. або на 38,7%, що є позитивною тенденцією;

– у 2021 році в порівнянні з 2020 роком зменшився обсяг продукції в оптових цінах без ПДВ у діючих цінах – на 1239,6 тис.грн або на 3,7%, а обсяг продукції у порівняних цінах зменшився на 11980,9 тис.грн або на 27,2%,;

– собівартість реалізованої продукції в 2021р. в порівнянні з 2020 р. зменшилась на 19177 тис. грн. або 18,2%, витрати на збут збільшились на 2965 тис. грн. або в 3,4 р., адміністративні витрати – на 523 тис. грн. або в 12,6 р. Спостерігається зменшення витрат на 1 грн. реалізованої продукції, що позитивно вплинуло на фінансовий результат від основної операційної діяльності;

– у 2021 році в порівнянні з 2020 роком фінансовий результат до оподаткування збільшився в 3,8 рази в наслідок збільшення фінансового результату

тату від основної операційної діяльності в 3,9 рази. Фінансовий результат від іншої діяльності продовжував залишатися збитковим, розмір збитку збільшився на 1351 тис.грн. або в 2,3 р. Фінансова діяльність у 2021 році була прибутковою, але збитковою виявилась інша діяльність, фінансовий результат від якої збільшився на 57 тис.грн. збитку або в 3 р.;

- спостерігається значне збільшення рентабельності продукції – на 52,9% пункти та 20 р., що позитивно характеризує основну операційну діяльність підприємства;

- баланс підприємства є абсолютно ліквідним як у 2020 р., так і в 2021 р.

Таким чином, аналіз основних техніко-економічних показників діяльності ТОВ «Дружба СВК» у 2021 році в порівнянні з 2020 роком свідчить про її нестійку тенденцію зміни більшості показників, що потребує більш детального аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості, як етапу аналізу фінансового стану підприємства.

2.2. Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства

Аналіз складу, структури та динаміки дебіторської заборгованості підприємства здійснюється підставі даних форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.2.

З табл. 2.2 видно, що дебіторська заборгованість на кінець звітного 2021 року порівняно з початком року збільшилась на 5056 тис. грн.. або в 1,8р. Це відбулось за рахунок збільшення дебіторської заборгованості за розрахунками на 6832 тис.грн. або в 11,7р. та іншої поточної дебіторської заборгованості - на 30 тис. грн. Також відбулось зменшення заборгованості за товари, роботи, послуги на 1806 тис. грн.. або 8,1%.

Таблиця 2.2 – Аналіз складу, структури та динаміки дебіторської заборгованості в 2021 р.

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни дебіторської заборгованості
Дебіторська заборгованість всього, в тому числі:	1125÷1155	2809	7865	100	100	5056	х	В 1,8р.	х
1.1. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги*	1120, 1125	2229	423	79,35	5,38	-1806	-73,97	8,1	-35,72
1.2. Дебіторська заборгованість за розрахунками **: – за виданими авансами	1130÷1145	580	7412	20,65	94,24	6832	73,59	В 11,7р.	135,1
– з бюджетом,	1130	580	7412	20,65	94,24	6832	73,59	В 11,7р.	135,1
– в тому числі з податку на прибуток	1135	-	-	-	-	-	-	-	-
– з нарахованих доходів	1136	-	-	-	-	-	-	-	-
– із внутрішніх розрахунків	1140	-	-	-	-	-	-	-	-
	1145	-	-	-	-	-	-	-	-
1.3. Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	-	30	-	0,38	30	0,38	-	0,6

* Розраховано на підставі фінансової звітності підприємства

В структурі дебіторської заборгованості на початок звітного 2021 року найбільшу питому вагу займає заборгованість за товари, роботи, послуги – 79,35%, питома вага заборгованості за розрахунками склала 20,65%. На кінець звітного року відбулись наступні зміни в структурі дебіторської заборгованості: збільшилась питома вага заборгованості за розрахунками на 73,59%п. та іншої заборгованості на 0,38%п. Також зменшилась частка заборгованості за товари, роботи послуги на 73,97 % п.

Аналіз дебіторської заборгованості підприємства за строками непогашення здійснюється за даними форми № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» за допомогою табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Аналіз дебіторської заборгованості підприємства за строками непогашення в 2021 р.

Показники		Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги		Інша поточна дебіторська заборгованість		Відхилення	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	абс.	%
Попередній рік	Всього, в тому числі:	2229	100	-	-	х	х
	– до 12 місяців	2229	100	-	-	х	х
	– від 12 до 18 місяців	-	-	-	-	х	х
	– від 18 до 36 місяців	-	-	-	-	х	х
Звітний рік	Всього, в тому числі:	423	100	-	-	-1806	-8,10
	– до 12 місяців	423	100	-	-	-1806	-8,10
	– від 12 до 18 місяців	-	-	-	-	-	-
	– від 18 до 36 місяців	-	-	-	-	-	-

* Розраховано на підставі фінансової звітності підприємства

З табл.2.3 видно, що в попередньому році підприємство мало лише дебіторську заборгованість за товари, роботи, послуги, що погашається в найкоротший термін (до 12 місяців) – 100%. Інша поточна дебіторська заборгованість на початок року відсутня.

В звітному році відбулись наступні зміни в дебіторській заборгованості: за дебіторською заборгованістю за товари, роботи, послуги зменшилась величина заборгованості, що погашається до 12 місяців, на 1806 тис.грн. Але її питома вага залишилась на тому ж рівні – 100%. Дебіторської заборгованості з довшими термінами погашення та іншої поточної заборгованості підприємство не мало.

Такі зміни позитивно характеризують діяльність підприємство.

Аналіз складу, структури та динаміки кредиторської заборгованості підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз складу, структури та динаміки кредиторської заборгованості в 2021 р.

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни кредиторської заборгованості
Кредиторська заборгованість всього, в тому числі:	1605÷1645,1690	2393	3037	100	100	644	х	26,91	х
1.1. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги*	1605,1615	-	-	-	-	-	-	-	-
1.2. Кредиторська заборгованість за розрахунками**:	1610,1620÷1645	2003	3036	83,70	99,97	1033	16,27	51,57	160,4.
– за довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-	-	-	-	-	-	-
– з бюджетом,	1620	861	1385	35,98	45,60	524	9,62	60,86	81,4
– у т.ч. з податку на прибуток	1621	-	-	-	-	-	-	-	-
– зі страхування	1625	84	145	3,51	4,78	61	1,27	72,62	9,5
– з оплати праці	1630	336	461	14,04	15,18	125	1,14	37,20	19,4
– за одержаними авансами	1635	-	-	-	-	-	-	-	-
– за розрахунками з учасниками	1640	-	-	-	-	-	-	-	-
– із внутрішніх розрахунків	1645	722	1045	30,17	34,41	323	4,24	44,74	50,2
1.3. Інші поточні зобов'язання	1690	390	1	16,30	0,03	-389	-16,27	99,74	-60,4

* Розраховано на підставі фінансової звітності підприємства

З табл. 2.4 видно, що величина кредиторської заборгованості на кінець звітного року порівняно з початком збільшилась на 644 тис. грн.. або

на 26,91%. Це відбулось за рахунок збільшення кредиторської заборгованості за розрахунками – на 1033 тис. грн. або 51,57%. Також відбулось зменшення іншої кредиторської заборгованості на 389 тис.грн. або на 99,97%. На початок та кінець звітнього року у підприємства відсутня кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги. На початок звітнього року в структурі кредиторської заборгованості найбільшу питому вагу займала заборгованість за розрахунками склала 83,7%. Частка іншої заборгованості – 16,3%. На кінець звітнього року відбулись наступні зміни в структурі кредиторської заборгованості: збільшилась питома вага заборгованості за розрахунками на 16,27%п. та зменшилась питома вага іншої поточної заборгованості на ту ж саму величину

Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства можна виконати за на підставі даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №5 «Примітки до річної фінансової звітності» за допомогою табл. 2. 5.

Таблиця 2.13 – Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства в 2021 р.

Показники	Дебіторська заборгованість, тис. грн.	Кредиторська заборгованість, тис. грн.	Перевищення заборгованості	
			дебіторської	кредиторської
1. Заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	423	-	423	-
2. За розрахунками*:	7412	3036	4376	
– з бюджетом,	-	1385		1385
– у т.ч. з податку на прибуток	-	-		
– за виданими авансами	7412	-	7412	
– зі страхування	-	145		145
– з оплати праці	-	461		461
– за одержаними (отриманими) авансами	-	-		
– за розрахунками з учасниками	-	-		
– із внутрішніх розрахунків	-	1045		1045
3. Інші види заборгованості	30	1	29	
Всього	7865	3037	4828	

* Розраховано на підставі фінансової звітності підприємства

З табл. 2.13 видно, що на кінець звітнього 2021 року сталося перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською на 4828 тис. грн. Це відбулось за рахунок перевищення усіх складових дебіторської заборгованості: за товари, роботи, послуги на 423 тис. грн., заборгованості за розрахунками – на 4376 тис. грн. та інших видів заборгованості на 29 тис. грн.

3. ОБЛІК БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ ЗА ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ В ТОВ «ДРУЖБА СВК»

3.1. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві

Облік на ТОВ «ДРУЖБА СВК» представлений такими видами обліку: оперативний, фінансовий, статистичний, податковий. Оперативний облік здійснюється безпосередньо на складах та в цехах підприємства робітниками, робота яких перевіряється 1 раз у 2 тижні відповідними менеджерами. Статистичний, фінансовий та податковий облік здійснюється безпосередньо у віддалі бухгалтерії й узагальнюється у формах статистичної, фінансової та податкової звітності.

Бухгалтерський облік на ТОВ «ДРУЖБА СВК» регламентується законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» та П(С)БО. Ведення бухгалтерського обліку на ТОВ «ДРУЖБА СВК» регулюється Наказом керівника «Про облікову політику підприємства», в якому обумовлені певні особливості бухгалтерського обліку ТОВ «ДРУЖБА СВК».

Веденням обліку у ТОВ «ДРУЖБА СВК» займається відділ бухгалтерії. До обов'язків головного бухгалтера відносять:

1. Забезпечення ведення бухгалтерського обліку, дотримуючись єдиних методологічних засад, встановлених Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», з урахуванням особливостей діяльності підприємства і технології оброблення облікових даних.

2. Організація роботи бухгалтерської служби, контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій.

3. Вимагання від підрозділів, служб та працівників забезпечення неухильного дотримання порядку оформлення та подання до обліку первинних документів.

4. Вживання всіх необхідних заходів для запобігання несанкціонованому та непомітному виправленню записів у первинних документах і реєстрах

бухгалтерського обліку та збереження оброблених документів, реєстрів і звітності протягом встановленого терміну.

5. Забезпечення складання на основі даних бухгалтерського обліку фінансової звітності підприємства, підписання її та подання в установлені строки користувачам.

6. Здійснює заходи щодо надання повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства.

7. Бере участь у підготовці та поданні інших видів періодичної звітності, які передбачають підпис головного бухгалтера, до органів вищого рівня у відповідності з нормативними актами, затвердженими формами та інструкціями.

8. За погодженням з власником (керівником) підприємства забезпечує перерахування податків та зборів, передбачених законодавством, проводить розрахунки з іншими кредиторами відповідно до договірних зобов'язань.

9. Здійснює контроль за веденням касових операцій, раціональним та ефективним використанням матеріальних, трудових та фінансових ресурсів.

10. Бере участь у проведенні інвентаризаційної роботи на підприємстві, оформленні матеріалів, пов'язаних з нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки і псування активів підприємства.

11. Організує роботу з підготовки пропозицій для власника (керівника) підприємства щодо:

- визначення облікової політики підприємства, внесення змін до обраної облікової політики, вибору форми бухгалтерського обліку з урахуванням діяльності підприємства і технології оброблення облікових даних;

- розроблення системи і форм внутрішньогосподарського (управлінського) обліку та правил документообігу, додаткової системи рахунків і реєстрів аналітичного обліку, звітності і контролю господарських операцій;

- визначення прав працівників на підписання первинних та зведених облікових документів;

– вибору оптимальної структури бухгалтерської служби та чисельності її працівників, підвищення професійного рівня бухгалтерів, забезпечення їх довідковими матеріалами;

– поліпшення системи інформаційного забезпечення управління та шляхів проходження обробленої інформації до виконавців;

– впровадження автоматизованої системи оброблення даних бухгалтерського обліку з урахуванням особливостей діяльності підприємства чи удосконалення діючої;

– забезпечення збереження майна, раціонального та ефективного використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, залучення кредитів та їх погашення;

– виділення на окремий баланс філій, представництв, відділень та інших відокремлених підрозділів підприємства та включення їх показників до фінансової звітності підприємства.

12. Керує працівниками бухгалтерського обліку підприємства та розподіляє між ними посадові завдання та обов'язки.

13. Знайомить цих працівників із нормативно-методичними документами та інформаційними матеріалами, які стосуються їх діяльності, а також із змінами в чинному законодавстві.

Для чіткої організації і планування роботи, а також раціонального розподілу праці на підприємстві розробляються посадові інструкції на кожную посаду, передбачену штатним розкладом.

Посадова інструкція головного бухгалтера складена на підприємстві ТОВ «ДРУЖБА СВК» відповідно до вимог чинного законодавства України.

На підприємстві ТОВ «ДРУЖБА СВК» застосовується автоматизована форма обліку (рис. 3.1).

Працівники відділу бухгалтерії також застосовують для обробки інформації наступні програми: MS Word, MS Excel. У програмі MS Word в основному створюється і редагуються текстові документи та звіти. В цьому форматі працівники відділу отримують інформацію від інших підрозділів, керів-

Рис. 3.1 – Схема автоматизованої форми ведення бухгалтерського обліку, яка використовується на ТОВ «ДРУЖБА СВК»

ництва та державних служб. У програмі MS Excel складаються різноманітні таблиці для подальших обчислень, дозволяє вирішувати завдання і тому є поширеною програмою в усіх підрозділах підприємства ТОВ «ДРУЖБА СВК».

Таким чином, відділ бухгалтерії працює злагоджено завдяки новим автоматизованим технологіям, програмним забезпеченням та кваліфікованими працівниками відділу. Більша частина завдань, покладених на відділ бухгалтерії вирішується на більш якісному рівні та з використанням меншого часу завдяки комп'ютерним технологіям та інтегрованих на ньому програм.

3.2. Фінансовий облік безготівкових розрахунків за товарними операціями підприємства

В ТОВ «Дружба СВК» облік безготівкових розрахунків за товарними операціями ведеться відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», П(С)БО 11 «Зобов'язання», іншими нормативними документами та законодавчими актами.

Взаємовідносини ТОВ «Дружба СВК» з покупцями та замовниками за товарними операціями регулюються раніше укладеними договорами. Договором поставки визнається договір купівлі-продажу, за яким продавець (постачальник), який здійснює підприємницьку діяльність, зобов'язується передати в обумовлений термін вироблені чи придбані ним ТМЦ покупцю.

Поставка готової продукції здійснюється окремими партіями на підставі прийнятих ТОВ «Дружба СВК» до виконання замовлень покупця. Покупець у замовленні вказує такі дані: асортимент продукції; кількість одиниць кожного виду асортименту товару; строк поставки (календарна дата).

Бухгалтер ТОВ «Дружба СВК» аналізує всі угоди, одночасно здійснюючи перевірку правильності їх складання: повнота викладення умов угоди, які повинні бути конкретизовані в частині строків виконання зобов'язань; вимоги до якості товару, способу доставки; відповідальність сторін за порушення умов угоди; порядок оформлення виконання зобов'язань, фінансових гарантій, що забезпечують виконання умов угоди.

Для розрахунків з покупцями за товарні операції ТОВ «Дружба СВК» переважно використовує платіжне доручення, за яким обслуговуючий банк перераховує кошти на рахунок підприємства, в окремих випадках використовується готівкова форма оплати.

Реалізація готової продукції зі складу покупцям проводиться на основі первинних документів: накладних або розпоряджень відділу збуту, в яких вказують, замовника та адресу, на яку відправляється продукція, маса та інші дані, що характеризують відвантажену продукцію. Строк поставки товару

погоджується сторонами у замовленні. Сторони можуть також встановити графік поставок. Право власності на готову продукцію переходить від ТОВ «Дружба СВК» до покупця з моменту підписання сторонами оформленої належним чином накладної на товар в пункті поставки. В разі невиконання договору поставки в ТОВ «Дружба СВК» проводиться з'ясування причин і винуватців, якщо договір не виконано з вини покупця, то підприємство надсилає спочатку листи з проханням про виконання, а якщо контрагент відмовляється від виконання своїх зобов'язань, ТОВ «Дружба СВК» звертається до суду з позовом проти покупця.

При одержанні послуг, прийнятті виконаних робіт підставою для здійснення розрахунків є підписаний замовником Акт виконаних робіт, наданих послуг, в якому зазначають обсяги виконаних робіт, вартість та ін.

Відпуск готової продукції (товарів) покупцям безпосередньо зі складу проводиться на основі доручення на право отримання цінностей, видаткової накладної або товарно-транспортної накладної. Аналітичний облік готової продукції ведеться на складі в картках складського обліку в натуральних показниках на підставі накладних відділу збуту. Після відвантаження готової продукції замовнику процес реалізації переходить у стадію розрахунків. Доходом від реалізації готової продукції визнається момент пред'явлення розрахункових документів або їх оплати.

Облік операцій за безготівковими товарними операціями з дебіторами в ТОВ «Дружба СВК» ведеться на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» ведеться узагальнення інформації про розрахунки з покупцями та замовниками за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи й послуги, крім заборгованості, яка забезпечена векселем.

Рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» має такі субрахунки: 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями». За дебетом рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг (у тому числі на виконання бартерних контрактів), яка включає податок на додану

вартість, акцизи та інші податки, збори (обов'язкові платежі), що підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів та включені у вартість реалізації, за кредитом – сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, у касу, та інші види розрахунків. Сальдо рахунку відображає заборгованість покупців та замовників за одержані продукцію (роботи, послуги).

Сума розрахунку замовника дебетує на рахунки 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», 30 «Каса», 31 «Рахунки в банках» та ін. і кредитує на рахунок 70 «Доходи від реалізації». Одночасно на суму належних до сплати податків та зборів з реалізації дебетують рахунок доходів від реалізації (70) і кредитують рахунок 64 «Розрахунки за податками і платіжами». Повертнення реалізованої готової продукції відображаються за субрахунком 704 «Вирахування з доходу». В цілому весь процес розрахунків з покупцями та замовниками в ТОВ «Дружба СВК» включає два етапи: на першому – ведеться первинний облік розрахунків з покупцями та замовниками; другий – включає в себе формування звітних документів, а саме в автоматизованій формі обліку.

В ТОВ «Дружба СВК» всі записи у регістрах бухгалтерського обліку проводяться на підставі первинних документів, які фіксують факти здійснення господарської операції і розпорядження на їх проведення. Аналітичний облік в ТОВ «Дружба СВК» ведуть за окремими рахунками покупців та замовників. Кореспонденція рахунків з обліку формування процесу реалізації та виникнення дебіторської заборгованості за Формую №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» у 2021 р. представлена в табл. 3.1, а у фінансовій звітності в табл. 3.2.

Таблиця 3.1 – Кореспонденція рахунків з обліку доходів від реалізації готової продукції в ТОВ «Дружба СВК» за Формою №2

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума 2021р., тис. грн
	Дебет	Кредит	
1. Відображено дохід від реалізації продукції	36	701	172382,4
2. Відображено ПДВ із суми виручки від реалізації готової продукції	701	643	28730,4
3. Відображено податкові зобов'язання	643	641	28730,4
4. Списано доходи від реалізації готової продукції за вирахуванням ПДВ на фінансовий результат	701	791	143652

Таблиця 3.2 – Відображення чистого доходу від реалізації продукції та дебіторської заборгованості по розрахунках за товарними операціями у фінансовій звітності в ТОВ «Дружба СВК» у 2021 р.

Форма звітності	Код рядка	Назва рядку	Сума, тис. грн.	
			На початок 2021р.	На кінець 2021 р.
Форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»	1125	Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	2229	423
Форма №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»	2000	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	93190	143652
Форма №5 «Примітки до річної фінансової звітності» Розділ 9 «Дебіторська заборгованість»	940	Дебіторська заборгованість за товари, роботи послуги	2229	423

Облік розрахунків з дебіторами за товарними операціями в ТОВ «Дружба СВК» відображається в наступних формах фінансової звітності: форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» рядок 1125 – «Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги», форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» рядок 2000 – «Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)», форма № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» IX розділ «Дебіторська заборгованість» рядок 940 – «Дебіторська заборгованість за товари, роботи послуги» (табл. 3.3).

В ТОВ «Дружба СВК» безготівкові розрахунки з кредиторами за товарними операціями здійснюються на підставі укладених договорів, в яких зазначають умови постачання, терміни, обсяги поставок ТМЦ, умови оплати тощо. Поставка товарно-матеріальних цінностей в ТОВ «Дружба СВК» відбувається до або після повної чи часткової їх оплати. При безготівкових розрахунках для здійснення оплати постачальник виставляє покупцю рахунок або рахунок-фактуру; при розрахунках готівкою – покупець вносить грошові кошти в касу постачальника та отримує квитанцію до прибуткового касового ордера.

Основними документами при надходженні ТМЦ в ТОВ «Дружба СВК» є: товарно-транспортна накладна (у випадку доставки ТМЦ постачальником або транспортною організацією); довіреність (у випадку доставки ТМЦ представником покупця); приходна накладна; податкова накладна (якщо постачальник є платником ПДВ); прибутковий ордер; акт про приймання матеріалів (якщо при оприбуткуванні виявлено невідповідність якості та кількості ТМЦ даним супроводжувальних документів); акт виконаних робіт, наданих послуг; інші документи.

Перерахування коштів на розрахунковий рахунок кредиторів ТОВ «Дружба СВК» здійснює за допомогою документа «Платіжне доручення». Підтвердженням здійснення оплати кредитору є виписка банку по розрахунковому рахунку підприємства.

Видача із складу постачальника товарно-матеріальних цінностей здійснюється на підставі «Товарно-транспортної накладної» або «Накладної». Всі вантажі, які надходять в ТОВ «Дружба СВК» від постачальників, реєструються у «Журналі обліку вантажів, що надійшли». На підставі товарно-транспортних накладних комірник здійснює запис у картки складського обліку цінностей.

Відділ постачання ТОВ «Дружба СВК» веде оперативний облік виконання договорів постачальниками: реєструє всі документи вантажів, що надходять; перевіряє відповідність даних документів постачальника договору;

передає уповноваженій особі розпорядження на одержання і доставку вантажу після цього передає первинні документи до бухгалтерії. Договори не є бухгалтерськими документи, але вони є початком подальшої роботи. Товар від постачальника оприбутковується в ТОВ «Дружба СВК» при відсутності розбіжностей між фактичними даними, та даними, зазначеними в документах постачальника, при наявності сертифіката якості. Тоді виписується прибуткова накладна або на документі постачальника проставляється штамп «оприбутковано», якщо є розбіжності складається акт приймання.

Оприбуткування імпорتنих товарів (сировини, обладнання) в ТОВ «Дружба СВК» проводиться на підставі зовнішньоекономічного договору купівлі-продажу, вантажної митної декларації, приймального акту, комерційних документів: рахунків-фактур «invoice», транспортних накладних (CMR, залізничної накладної, авіа-накладної, коносаменту, товарно-транспортної накладної, пакувальних листів). В бухгалтерії ТОВ «Дружба СВК» складається довідка про наявність курсових різниць при перерахуванні заборгованості в іноземній валюті.

Якщо під час приймання товарів виявлена нестача або дефект приймання товарів ТОВ «Дружба СВК» не припиняється, а складається рекламацийний акт, в якому зазначаються наступні реквізити: особи, які беруть участь в прийманні; дата, час початку та закінчення приймання, місце складання акту; номер контракту, місця партії; найменування, адреса, країна постачальника; найменування товару, номер коносаменту, номер накладної та інших документів; кількість товару з кожної позиції асортименту; невідповідність якості, комплектності та іншим даним супровідних документів; стандарти, упаковки та маркування тари.

В ТОВ «Дружба СВК» відображення зобов'язань за виконані роботи (надані послуги) здійснюється на підставі акту приймання-передачі виконаних робіт (наданих послуг), після погодження сторін. Виписується податкова накладна, якщо виконавець є платником ПДВ. Оформлення документів при

перерахуванні коштів, залежать від форми розрахунків: платіжне доручення, РКО та інші платіжні документи.

Розрахунки з кредиторами за безготівковими товарними операціями в ТОВ «Дружба СВК» відображаються за кредитом рахунку 63 у кореспонденції з дебетом відповідних рахунків. Незалежно від методу оцінки ТМЦ, рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» кредитується згідно з документами постачальника в межах суми акцепту. Вартість отриманих ТМЦ, виконаних робіт, наданих послуг відображається на рахунках обліку ТМЦ або витрат без урахування суми ПДВ, вказаної в документах постачальника.

В ТОВ «Дружба СВК» розрахунки з кредиторами за товарними операціями проводяться, після відвантаження товарно-матеріальних цінностей, виконання робіт, надання послуг або одночасно з ними.

Якщо до надходження вантажу рахунок постачальника був акцептований і оплачений, а під час приймання ТМЦ було виявлено їх недостачу, невідповідність цін і якісних показників, обумовлених в угоді, брак отриманих ТМЦ, арифметичні помилки тоді комірник складає Акт приймання, де указує вид транспорту постачальника, результат недовантаження неякісної сировини в ТОВ «Дружба СВК». Постачальнику виставляється претензія. В бухгалтерії складається наступна проводка:

Дебет рахунка 374 «Розрахунки за претензіями»

Кредит рахунка 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками»

Після чого постачальник висилає в копійчаному вираженні суми нестачі:

Дебет рахунок 311 «Поточні рахунки в національній валюті»

Кредит рахунка 374 «Розрахунки за претензіями»

На підставі даних про фактичні надходження матеріальних цінностей і розрахункових документів, пред'явлених до оплати, невідфактуровані поставки в ТОВ «Дружба СВК» визначаються в кінці місяця. Постачальнику висилають лист та акт про приймання матеріалів. Матеріальні цінності, які

оплачені і перебувають в дорозі або до кінця місяця не надійшли на підприємство (знаходяться на відповідальному зберіганні у постачальника), бухгалтерія ТОВ «Дружба СВК» оприбутковує такі матеріальні цінності умовно з метою відображення їх в балансі підприємства у складі виробничих запасів: Дебет рахунка 20 «Виробничі запаси», 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети»; Кредит рахунка 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». У наступному місяці вартість вказаних матеріальних цінностей показується на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» сторнуючим записом з такою ж кореспонденцією. Після надходження виробничих запасів, які перебували в дорозі, оприбутковують їх за кількістю, що фактично надійшла.

Кредиторська заборгованість за безготівковим товарними операціями в ТОВ «Дружба СВК» відображається у Формі №1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан) у складі пасивів четвертого розділу. Відображення в фінансовій звітності ТОВ «Дружба СВК» розрахунків з кредиторами за безготівковими товарними операціями наведено в табл. 3.3. Як бачимо з табл. 3.3, на підприємстві не має заборгованості перед кредиторами за товари, роботи і послуги, що є позитивним.

Таблиця 3.3 – Відображення в фінансовій звітності розрахунків з постачальниками і підрядниками в ТОВ «Дружба СВК» в 2020-2021 рр.

Форма звітності	Рядок, стаття	На кінець року, тис. грн.	
		2020	2021
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги			
Форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»	1615 «Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги»	–	–

Платежі за товарно-матеріальні цінності, надані послуги і виконані роботи сплачуються також в безготівковій формі. Безготівкові розрахунки оформлюються стандартними первинними документами. Форми цих документів затверджено Національним банком України. Фінансовим посередни-

ком у цих розрахунках виступає банк, який надає послуги своїм клієнтам-підприємствам. У встановлені банком строки ТОВ «Дружба СВК» отримує від банку спеціальні виписки з особових рахунків. Виписка – реєстр аналітичного обліку за поточним рахунком є підставою для здійснення бухгалтерських записів. Рахунок 311 «Поточні рахунки в національній валюті» в ТОВ «Дружба СВК» використовують для узагальнення інформації про наявність та рух грошових коштів в національній валюті.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В результаті вивчення сутності, класифікації безготівкових розрахунків за товарними операціями підприємства, теоретичних аспектів фінансового та управлінського обліку таких розрахунків, економічного аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства та його основних показників діяльності, особливості організації бухгалтерського обліку та фінансового обліку безготівкових розрахунків на прикладі ТОВ «Дружба СВК» можна сформулювати наступні висновки:

1. Перший розділ кваліфікаційної роботи присвячено теоретичним аспектам та питанням досліджень сутності та класифікації безготівкових розрахунків за товарними операціями підприємства, особливості їх фінансового та управлінського обліку, відображення у фінансовій звітності:

– аналіз підходів до сутності та класифікації безготівкових розрахунків за товарними операціями, кредиторської та дебіторської заборгованості підприємства показав, що існує багато підходів до визначення сутності та класифікації в сучасній науковій літературі відповідно до поставлених цілей дослідження та управління, для ведення бухгалтерського обліку відповідно до національних П(С)БО;

– розглянуто фінансовий облік безготівкових розрахунків за товарними операціями підприємства та відображення її у фінансовій звітності відповідно з НП(С)БО 1, П(С)БО 10, П(С)БО 11 (зі змінам та доповненнями), «Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій»(зі змінам та доповненнями), Планом рахунків та Інструкцією «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» (зі змінами та доповненнями). Наведена кореспонденція рахунків з їх обліку;

– управління поточною дебіторською та кредиторською заборгованістю за безготівковими товарними операціями пов'язано в першу чергу з оптимі-

зацією розміру і забезпеченням інкасації заборгованості покупців за товари, роботи, послуги та погашення заборгованості постачальникам. Важливим є саме управління саме дебіторською заборгованістю, так як це відволікання грошових коштів з обороту підприємства. В розділі розглянута політика управління об'єктом дослідження та методи, які застосовують в управлінському обліку.

2. У другому розділі проведено економічний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості в ТОВ «Дружба СВК», а також проведено загальний аналіз основних техніко-економічних показників підприємства, які характеризують його діяльність за 2020-2021 рр.

2.1. Проведене дослідження зміни основних техніко-економічних показників діяльності ТОВ «Дружба СВК» у 2021 р. в порівнянні з 2020 р. показав:

- в 2021 році в порівнянні з 2020 роком збільшився чистий дохід на 20452 тис.грн або на 54,1% при зменшенні обсягу продукції в натуральному виразі на 525 т або 30,5 %. Спостерігається зростання ціни 1 т продукції на 7513,2 тис.грн. або на 38,7%, що є позитивною тенденцією;

- у 2021 році в порівнянні з 2020 роком зменшився обсяг продукції в оптових цінах без ПДВ у діючих цінах – на 1239,6 тис.грн або на 3,7%, а обсяг продукції у порівняних цінах зменшився на 11980,9 тис.грн або на 27,2%,;

- собівартість реалізованої продукції в 2021р. в порівнянні з 2020 р. зменшилась на 19177 тис. грн. або 18,2%, витрати на збут збільшились на 2965 тис. грн. або в 3,4 р., адміністративні витрати – на 523 тис. грн. або в 12,6 р. Спостерігається зменшення витрат на 1 грн. реалізованої продукції, що позитивно вплинуло на фінансовий результат від основної операційної діяльності;

- у 2021 році в порівнянні з 2020 роком фінансовий результат до оподаткування збільшився в 3,8 рази в наслідок збільшення фінансового результату від основної операційної діяльності в 3,9 рази. Фінансовий результат від

іншої діяльності продовжував залишатися збитковим, розмір збитку збільшився на 1351 тис.грн. або в 2,3 р. Фінансова діяльність у 2021 році була прибутковою, але збитковою виявилась інша діяльність, фінансовий результат від якої збільшився на 57 тис.грн. збитку або в 3 р.;

- спостерігається значне збільшення рентабельності продукції – на 52,9% пункти та 20 р., що позитивно характеризує основну операційну діяльність підприємства;

- баланс підприємства є абсолютно ліквідним як у 2020 р., так і в 2021 р.

Таким чином, аналіз основних техніко-економічних показників діяльності ТОВ «Дружба СВК» у 2021 році в порівнянні з 2020 роком свідчить про її нестійку тенденцію зміни більшості показників, що потребує більш детального аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості, як етапу аналізу фінансового стану підприємства.

2.2. Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості в ТОВ «Дружба СВК» та зробити наступні висновки:

- дебіторська заборгованість на кінець звітнього 2021 року порівняно з початком року збільшилась на 5056 тис. грн.. або в 1,8р. Це відбулось за рахунок збільшення дебіторської заборгованості за розрахунками на 6832 тис.грн. або в 11,7р. та іншої поточної дебіторської заборгованості - на 30 тис. грн. Також відбулось зменшення заборгованості за товари, роботи, послуги на 1806 тис. грн.. або 8,1%;

- в структурі дебіторської заборгованості на початок звітнього 2021 року найбільшу питому вагу займає заборгованість за товари, роботи, послуги – 79,35%, питома вага заборгованості за розрахунками склала 20,65%. На кінець звітнього року відбулись наступні зміни в структурі дебіторської заборгованості: збільшилась питома вага заборгованості за розрахунками на 73,59%п. та іншої заборгованості на 0,38%п. Також зменшилась частка заборгованості за товари, роботи послуги на 73,97 % п.;

– в попередньому 2020 році підприємство мало лише дебіторську заборгованість за товари, роботи, послуги, що погашається в найкоротший термін (до 12 місяців) – 100%. Інша поточна дебіторська заборгованість на початок року відсутня. В звітному 2021 році відбулись наступні зміни в дебіторській заборгованості: за дебіторською заборгованістю за товари, роботи, послуги зменшилась величина заборгованості, що погашається до 12 місяців, на 1806 тис.грн. Але її питома вага залишилась на тому ж рівні – 100%. Дебіторської заборгованості з довгими термінами погашення та іншої поточної заборгованості підприємство не мало. Такі зміни позитивно характеризують діяльність підприємство;

– величина кредиторської заборгованості на кінець звітного року порівняно з початком збільшилась на 644 тис. грн.. або на 26,91%. Це відбулось за рахунок збільшення кредиторської заборгованості за розрахунками – на 1033 тис. грн. або 51,57%. Також відбулось зменшення іншої кредиторської заборгованості на 389 тис.грн. або на 99,97%. На початок та кінець звітного року у підприємства відсутня кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги. На початок звітного року в структурі кредиторської заборгованості найбільшу питому вагу займала заборгованість за розрахунками склала 83,7%. Частка іншої заборгованості – 16,3%. На кінець звітного року відбулись наступні зміни в структурі кредиторської заборгованості: збільшилась питома вага заборгованості за розрахунками на 16,27%п. та зменшилась питома вага іншої поточної заборгованості на ту ж саму величину;

– на кінець звітного 2021 року сталося перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською на 4828 тис. грн. Це відбулось за рахунок перевищення усіх складових дебіторської заборгованості: за товари, роботи, послуги на 423 тис. грн., заборгованості за розрахунками – на 4376 тис. грн. та інших видів заборгованості на 29 тис.грн.

3. У третьому розділі досліджено особливості організації бухгалтерського обліку в ТОВ «Дружба СВК» та фінансового обліку безготівкових розрахунків за товарними операціями, відображення їх у фінансовій звітності:

3.1. Бухгалтерський облік в ТОВ «Дружба СВК» ведеться згідно із законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-хiv від 16 липня 1999 р. (зі змінами та доповненнями), Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та іншими нормативно-правовими актами, що регламентують ведення обліку безготівкових розрахунків за товарними операціями та відображення їх у фінансовій звітності підприємства.

3.2. Дослідження практичних аспектів фінансового обліку безготівкових розрахунків за товарними операціями підприємства в ТОВ «Дружба СВК» було проведено на підставі даних синтетичного обліку та фінансового звіту підприємства.

3.3. Облікова політика в ТОВ «Дружба СВК» визначена підприємством самостійно і затверджена наказом. У даному наказі відображена методологія ведення бухгалтерського обліку та надання інформації у фінансових звітах, які відповідають вимогам П(С)БО і найбільше адаптовані до діяльності підприємства. За період, що перевірявся, облікова політика підприємства не змінювалась. на підприємстві застосовується автоматизована форма обліку.

4. Для підвищення ефективності функціонування та організації якісного бухгалтерського обліку, контролю безготівкових розрахунків за товарними операціями, проведення економічного аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості в ТОВ «Дружба СВК», рекомендується:

– з метою прискорення заборгованості за товарними операціями на підприємстві проводити аналіз складу, структури та динаміки як дебіторської, так й кредиторської заборгованості та за її елементами, її співвідношення з дебіторською, а також аналіз впливу оборотності оборотних активів на стан кредиторської заборгованості підприємства за запропонованою методикою в п. 2.2 кваліфікаційної роботи;

– з метою підвищення ефективності діяльності підприємства, покращення розрахункової дисципліни, підвищення оборотності заборгованості, ефективності безготівкових розрахунків за товарними операціями, ввести на підприємстві Наказом «Про облікову політику підприємства» управлінський облік;

– для ефективного управління розрахунків за безготівковими товарними операціями з метою прискорення оборотності капіталу та збільшення ліквідності активів, погашення кредиторської та дебіторської заборгованості, необхідно використовувати наступні етапи управління: аналіз дебіторської заборгованості у попередньому періоді, формування принципів кредитної політики, формування системи кредитних умов, формування стандартів оцінки покупців й диференціація умов надавання кредиту, формування процедур інкасації дебіторської заборгованості, забезпечення використання на підприємстві сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості, та побудова ефективних систем контролю за рухом та своєчасним погашенням товарної дебіторської та кредиторської заборгованості.

– та застосувати АВС-аналіз – метод управлінського обліку, як методу управління безготівковою заборгованістю підприємства за товари, роботи, послуги, який дозволяє спостерігати за категорією А – найбільш суттєвими боргами перед кредиторами та своєчасністю за їх оплатою та ефективно управляти товарною заборгованістю (Додаток Б).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України N 996-XIV від 16 липня 1999 р. / Верховна Рада України. Законодавство України: веб-сайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення 31.05.2023).

2. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства, затв. наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 635. – Liga-закон: веб-сайт. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/MF13052> (дата звернення 31.05.2023).

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. №87. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0396-99> (дата звернення 31.05.2023).

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» від 8 жовтня 1999 р. № 237. URL: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-plan-rah/standart-buhgalterskogo/pologhennya-standart-buhgaltersykogo-1021475.html> (дата звернення 31.05.2023).

5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» [Електронний ресурс]: затверджений наказом Міністерства фінансів України № 20 від 31.01.2001 (із змінами та доповненнями). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00> (дата звернення 31.05.2023).

6. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затверджено Мінфіном України від 30.11.1999 р. №291. Зареєстровано Мінюстом України 21.12.1999 р. № 892/4185/ URL: <http://kodeksy.com.ua/buh/plan-rahunkiv.htm> (дата звернення 31.05.2023).

7. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затверджено Мінфіном України від 30.11.1999 р. №291. Зареєстро-

вано Міністром України 21.12.1999 р. № 893/4186/ URL: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/InstrukciyaKPlanuSchetov.aspx> (дата звернення 31.05.2023).

8. Акольська О.В., Білоцерківський О.В. Управлінський облік проблеми його функціонування в сучасних умовах управління підприємством Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. 2009. № 3(7). URL: <https://www.khai.edu/csp/nauchportal/Arhiv/EUPMG/2009/> (дата звернення 31.05.2023).

9. Антонюк О.П., Ступницька Т.М., Купріна Н.М. Економічний аналіз (практикум): навчальний посібник. Вид. 3-ге, переробл. і допов. Львів: «Магнолія 2006», 2015. 326 с.

10. Атамас П.Й. Управлінський облік: навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 440 с.

11. Бердникова Л. Ф., Одарич В. В. Сутність і структура дебіторської та кредиторської заборгованостей. Молодий вчений. 2016. №9.2. С. 5–8.

12. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. Т.1. К.: Ника – Центр, Эльга, 2001. 592 с. Болюх М. А., Бурчевський В.З., Горбаток М. І. та ін. Економічний аналіз: [Навч. Посібник]; За ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. Вид. 2-ге, перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2003. 556 с.

13. Бутинець Ф.Ф., Горецька Л.Л. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навчальний посібник [для студ. спец. «Облік і аудит» ВНЗ]. Житомир: ПП «Рута», 2009. 544 с.

14. Бурак І. О. Класифікація зобов'язань як важлива складова управління підприємством [електронний ресурс] // Облік Аналіз Аудит, Чернівецький торговельно – економічний інститут КНТЕУ: Чернівці, 2011. С.5-9.

15. Власюк Г.В. Шляхи вдосконалення бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками [електронний ресурс]. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_ep/2009_5/files/EC509_09.pdf (дата звернення 31.05.2023).

16. Власик Н.І. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Львів: «Магнолія 2006», 2010. 328 с.
17. Головань Ю. О., Козловська О. О., Зайченко О. А. Бухгалтерський облік і звітність: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2020. 232 с.
18. Гарасим П.М., Журавель Г.П., Хомин П.Я. Курс управлінського обліку: навч. посіб. К.: Знання, 2007р. 314 с.
19. Глушко Є.В., Сергієнко О.В. Теоретичні основи обліку дебіторської заборгованості Молодий вчений. 2017р. №13. С. 263–268.
20. Добровський В.М., Гнилицька Л.В., Коршикова Р.С. Управлінський облік: Навч. метод. посіб. За ред. В. М. Добровського. К.: КНЕУ, 2003 р. 235с.
21. Дєєва Н.М. Дедіков О.І. Фінансовий аналіз: [навч. посіб.]. К.: ЦУЛ, 2007. 328 с.
22. Даньків Й.Я. Бухгалтерський облік : [підручник]. К. : Знання, 2013. 469 с.
23. Жолнер І. В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 368 с.
24. Єфімова О.В. Фінансовий аналіз: сучасний інструментарій для прийняття економічних рішень: ОМЕГА–Л. 2010. С. 60–74.
25. Керімов В.Э. Бухгалтерський управлінський облік: підручник для вузів 8-е ізд., зм. та доп. М. : «Дашков и К», 2011. 484 с.
26. Кім Ю. Г. Бухгалтерський та податковий облік: Первинні документи та порядок їх заповнення. К. : ЦУЛ, 2014. 600 с.
27. Кулаковська Л.П., Піча Ю.В. Основи аудиту [Текст] : [навч. посіб.]. Львів : Каравела, 2004. 504 с.
28. Кулаковська Л.П., Піча Ю.В. Організація і методика аудиту : [Навч. посіб.]; за ред. Кулаковської Л.П. 2-е вид. К.: Каравела, 2005. 560 с.
29. Левковська О.В., Балановська І.В. Бухгалтерський облік та звітність: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2021. 141 с.

30. Лишиленко О. В. Бухгалтерський фінансовий облік [Текст] : навч. посіб. / О.В. Лишиленко. К. : ЦУЛ, 2006. 523 с.
31. Мних Є.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: [підруч.]. К.: КНТЕУ, 2008. 513 с.
32. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз: підручник К:ЦУЛ, 2008. 392 с.
33. Нападівська Л.В. Управлінський облік: Підруч. для студентів вищих навч. закладів К. : Книга, 2006. 544 с.
34. Онищенко С.В., Верещака Т.П. Управління дебіторською заборгованістю підприємств в умовах кризи неплатежів: Young Scientist. 2016. № 12 (39) С. 809–815.
35. Організація бухгалтерського обліку: навчальний посібник / Мін-во освіти і науки України, Чернігівський держ. технолог. ун-т ; ред. В. С. Лень. К. : ЦНЛ, 2006. 696 с.
20. Орлов І.В. Бухгалтерський облік і контроль зобов'язань суб'єктів господарювання: теорія і методологія: [монографія]. Житомир: ЖДТУ, 2010. 400 с.
36. Романова К. О. Основні аспекти управління дебіторською заборгованістю на підприємствах АПК: Наука, техніка і освіти. 2016. № 6 (24). URL: <http://3minut.ru/stati-avtorov/570-osnovnye-aspekty-upravleniya.html> (дата звернення 31.05.2023).
37. Салига С. Я. Дацій Н.В., Корецький С.О., Нестеренко Н.В. Фінансовий менеджмент : [навч. посібник]. К:Центр навч. літ., 2006. 274 с.
38. Сопко В. В Бухгалтерський фінансовий облік [Текст] : Підручник. К. : КНЕУ., 2007. 684 с.
39. Стельмащук А.М. Бухгалтерський [Навчальний посібник]. К.: Центр учбової літератури, 2007. 528 с.
40. Сурніна К.С. Зобов'язання і кредиторська заборгованість, проблеми термінології і класифікації // Економіка: проблеми теорії та практики. Міжвузівський зб. наук. праць Дніпропетровського національного університету. Вип. 42. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2007. С.56-61.

41. Тарасенко Н.В, Фінансовий аналіз: навчальний посібник Львів: «Новий Світ-2000», 2009. 444 с.
42. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: [Підруч. Для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. 6–те вид.]. К.: А.С.К., 2005. 784 с.
43. Хорунжий В.С., Шиманська Н.О. Фінансовий облік та звітність. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 288 с.
44. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: підручник Київ: ЦУЛ, 2008. 566 с.
45. Шаповал Н.В., Лаврентьева Г.О. Фінансовий облік і звітність. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 304 с.
46. Шкулипа Л.В. Зростання дебіторської заборгованості: переваги та недоліки: Економіка і менеджмент інноваційних технологій. 2015. № 10. URL: <http://ekonomika.snauka.ru/2015/10/9891>.
47. Шутько Г. М., Рахімова Р.Р. Управління дебіторською заборгованістю підприємства: SCI-ARTICLE. 2016. №1. URL: <http://sci-article.ru/stat.php?i=1451314370> (дата звернення 31.05.2023).
48. Шиманська Н.О., Литвинова Г. В. Основи фінансового обліку. Київ: Знання, 2021. 368 с.

ДОДАТОК А

Кореспонденція рахунків з обліку безготівкових розрахунків за товарними операціями розрахунків за товарними операціями підприємства

Таблиця А.1 – Кореспонденція бухгалтерських рахунків по обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками [30]

Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
	Дебет	Кредит
1. Відображено надходження від постачальника основних засобів або вартості виконаних робіт підрядником, пов'язаних із створенням основних засобів	15 «Капітальні інвестиції»	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
2. Відображено надходження на підприємство від постачальника товарно-матеріальних цінностей	20 «Виробничі запаси» 21 «Поточні біологічні активи» 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» 25 «Напівфабрикати» 28 «Товари»	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
3. Віднесено на витрати виробництва вартість робіт, виконаних підрядником	23 «Виробництво»	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
4. Повернуто на підприємство від постачальника раніше перераховані йому кошти	30 «Каса» 31 «Рахунки в банках»	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
5. Відображено суму недостачі при оприбуткуванні на склад цінностей від постачальника	374 «Розрахунки за претензіями»	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
6. Відображено суму ПДВ (податкового кредиту) із вартості придбаних цінностей у постачальника, а також виконаних робіт і послуг підрядником	64 «Розрахунки за податками платежамі»	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
7. Належить підрядникам за виконані роботи і надані послуги	91 «Загальновиробничі витрати» 92 «Адміністративні витрати» 93 «Витрати на збут»	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
8. Визнано підприємством претензії (штрафи, пені, неустойки), пред'явлені зі сторони постачальника	948 «Визнані штрафи, пені, неустойки»	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»

Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
	Дебет	Кредит
8.Визнано підприємством претензії (штрафи, пені, неустойки), пред'явлені зі сторони постачальника	948 «Визнані штрафи, пені, неустойки»	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
9.Списано безнадійну дебіторську заборгованість по розрахунках із постачальниками на інші витрати операційної діяльності	944 «Сумнівні та безнадійні борги»	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
10.Нараховано заборгованість підрядній організації за здійснення робіт, пов'язаних із запобіганням або ліквідацією наслідків стихійного лиха	993 «Інші надзвичайні витрати»	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
11.Проведена оплата постачальникам та підрядникам за поставлені цінності, роботи і надані послуги	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	30 «Каса» 31 «Рахунки в банках»
12.В рахунок оплати заборгованості перед постачальником передано векселі, отримані підприємством від покупця	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	34 «Короткострокові векселі одержані»
13.Погашено заборгованість перед постачальником коштами, виданими підзвітним особам	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	372 «Розрахунки з підзвітними особами»
14.В рахунок погашення боргу передано постачальнику акції підприємства	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	46 «Неоплачений капітал»
15.Проведено розрахунок з постачальником за рахунок позики банку	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	50 «Довгострокові позики» 60 «Короткострокові позики»
16.Видано вексель постачальникам та підрядникам в рахунок поставки цінностей або виконаних робіт	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	51 «Довгострокові векселі видані» 62 «Короткострокові векселі видані»

Таблиця А.2 – Кореспонденція рахунків з обліку розрахунків з покупцями та замовниками [30]

Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
	Дебет	Кредит
1. Реалізована готова продукція (товари, роботи, послуги) покупцям за договірними цінами	36	701 (702, 703)
2. Відображено податкове зобов'язання з ПДВ	701 (702, 703)	641
3. Надійшла оплата від покупців та замовників на поточний рахунок чи в касу	311	36
4. Визнання різниці між справедливою вартістю заборгованості і номінальною сумою грошових коштів та/або їх еквівалентів, які підлягають отриманню за продукцію (роботи, послуги)	373	701 (702, 703)
5. Проведено взаємозалік заборгованості за отриманим раніше авансом	681	36
6. Проведено взаємозалік заборгованості при бартері	63 (685)	36
7. Списана безнадійна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги за рахунок резерву сумнівних боргів	38	36
8. Списана безнадійна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, по якій не створювався резерв сумнівних боргів	944	36
9. Списана сума безнадійної дебіторської заборгованості, яка перевищує розмір створеного резерву сумнівних боргів	944	36
10. Відображено відновлення в обліку дебіторської заборгованості, раніше списаної за рахунок резерву сумнівних боргів, у випадку поновлення платоспроможності дебіторів	36	716
11. Відображена операційна курсова різниця при перерахунку товарної дебіторської заборгованості:		
при зростанні валютного курсу–	362	714
при падінні валютного курсу–	945	362

Таблиця А.3 – Кореспонденції з обліку резерву сумнівних боргів [30]

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Нарахування резерву сумнівних боргів на дату балансу	944	38
Списання безнадійної дебіторської заборгованості протягом звітного періоду за рахунок резерву	38	36
Списання безнадійної дебіторської заборгованості протягом звітного періоду за рахунок інших операційних витрат	944	36
Списання безнадійної дебіторської заборгованості, за якою не закінчився термін позовної давності, з балансу	071	–
Відшкодування суми безнадійної дебіторської заборгованості	311	716
Остаточне списання безнадійної дебіторської заборгованості надходження суми в порядку відшкодування або у зв'язку з закінченням строку обліку такої заборгованості	–	071

ДОДАТОК Б

АВС – аналізу кредиторської заборгованості за товарними операціями підприємства*

Категорія кредиторів	Процент кумулятивної вартості заборгованості кредиторів, %
А	80,0
В	80,1-95,0
С	95,1-100,0

*Джерело [33]